

Երևան

այսպես

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՍԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ֆահանայական ձեռնադրության 50-ամյակի առիթով

Վեհափա՛ռ Տեր, ի սրտե շնորհավորում ենք Ձերդ Սրբությանը քահանայական ձեռնադրության 50-ամյակի կապակցությամբ, ցանկանում հովհաստության լուսաշավիղ ընթացք: Ձեր հոգեւոր սպասավորության հինգ տասնամյակը եղել է Հայոց Եկեղեցու զորացման, բարեկարգությունների, հոգեւոր կյանքի նորոգման ու վերագարթների շրջան: Աղոթում ենք ամենագույշ Աստծուն, որ այսուհետ՝ համազգային մեր ցավալի կորուստներից հետո, միայն հույսի եւ լույսի տարիներ պարզելի Հայաստան աշխարհին եւ մեր բազմաշարք ազգին, որպեսզի Դուք՝ որպես Հայոց Հայր, կարողանաք առանց հոգու խռովքի խաղաղ երկնակամարի ներքո իրագործել ապագայի հետ կապված Ձեր բոլոր տեսիլներն ու ավարտին հասցնել արդեն իսկ սկսած ձեռնարկումները: Խնդրում ենք երկնավոր Հորը, որ անասան պահի մեր Եկեղեցու հիմերը, Ձերդ Սրբությանը պարզելի քահանայապետության արդյունագարդ տարիներ, կենաց արեւշատություն, ոգու ամրություն՝ հասնելու Հայոց Հայրապետի երազանքի լուսեղեն ծիրին:

«Քրիստոնյա Հայաստան»
երկշաբաթաթերթի խմբագրություն

Հոգեւոր սպասավորության ու Նվիրումի կետարյա շարունակվող ուղի

«Տնր գործին ծառայի Քո...»
(Սաղմ. Ձե 16–17):

Նոգեւորականը, անկախ նվիրապետական աստիճանից, նախեառաջ քահանա է: Իր ծառայությունն առավել բոլորանվեր է կատարում այն հոգեւորականը, որը նվիրապետական բոլոր աստիճաններում շարունակում է մնալ քահանա:

Այս գիտակցումով եւ նվիրումով է անցել հոգեւորականի իր ծանապարհը Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ կուսակրոն քահանա ձեռնադրվելով հիսուն տարի առաջ՝ 1972 թ. հոկտեմբերի 15-ին:

Նվիրապետական ամեն մոր աստիճան ոչ միայն հոգեւոր նոր շնորհ է, այլ նաեւ ավելացնում է եկեղեցականի պատասխանատվությունը «առաջի եկեղեցույ եւ ազգի»: Ասվածը լիովին վերաբերում է եւ ազգիս Վեհափառ Հայրապետին: Նվիրապետական աստիճանները ոչ թե փոխել են նրա գործունեության բնույթը, այլ ընդլայնել են պատասխանատվության շրջանակը: Քահանայական ձեռնադրությանը հաջորդող տարիներին Վեհափառ Հայրապետն

ուսանել է Ավստրիայի, Գերմանիայի եւ Մոսկվայի աստվածաբանական բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում, եղել տեղի հայ համայնքների հոգեւոր հովիվ:

Եպիսկոպոսական ձեռնադրությունն ուղեկցվել է Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդությամբ՝ սերտ գործակցությամբ Վազգեն Առաջին Կաթողիկոսի հետ:

Երջանկահիշատակ Հայրապետից Գարեգին Երկրորդին են փոխանցվել վճռական, բայց եւ շրջահայաց գործելու հմտություններ, գլխավորը արդյունքը եւ ոչ թե արտաքին դրսեւորումները համարելու կարողությունը: Վեհափառ Հայրապետի կարգախոսն է՝ «խոսքից առաջ՝ գործ»: Կաթողիկոսական ձեռնադրությանը հաջորդող տարիներին այս կարգախոսով են Հայոց Եկեղեցուն եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում կյանքի կոչվել այն վիթխարի իրագործումները, որոնց փաստագրական թվարկումը երկայն էջեր է կազմում, եւ այդ էջերը շարունակում են ավելանալ:

Որպես հայագիտության բնագավառի ներկայացուցիչ՝ կարող

ենք հավաստել, որ անմախաղեպ է Գարեգին Երկրորդի բերած նպաստը հայագիտությանն ու հայ մշակույթին:

Հայոց Եկեղեցին, լինելով ազգային Եկեղեցի, հոգեւոր-կրոնական գործունեությանը զուգահեռ՝ բարոյական եւ ուղղակի պատասխանատվություն է կրում նաեւ գիտության եւ մշակույթի համար: Այս պատասխանատվությունն առավել մեծացավ հետխորհրդային տարիներին՝ պայմանավորված նորանկախ Հայաստանում ստեղծված դժվարին իրավիճակով:

Գարեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, շարունակելով իր երջանկահիշատակ նախորդների առաքելությունը, անհամեմատ մեծացրեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի դերը հայագիտական հրատարակությունների եւ մշակութային տարբեր ծրագրերի իրականացման գործում:

Վեհափառ Հայրապետի գահակալությանը հաջորդած տարիներին Հայաստանում եւ ընդհանրապես աշխարհում որեւէ տեղ հայագիտական այնքան աշխատություններ չեն տպագրվել, որքան Սուրբ Էջմիածնում: Հայաստանի գիտությունների ազգային

ակադեմիայի կողքին Մայր Աթոռն է այսօր հայագիտության երկրորդ խոշոր կենտրոնն իր գիտակրթական հաստատություններով, հրատարակչությամբ եւ «Էջմիածին» ամսագրով, ձեռագրատնով ու «Վաչե եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի գրքային հարուստ հավաքածուով:

Հոգեւոր-կրոնական առաքելությանը զուգահեռ՝ Հայոց Եկեղեցին պատասխանատվություն է կրել Մայր հայրենիքի եւ հայ ժողովրդի լինելության համար: Պատահական չէ, որ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը դարձել է ազգային գիտակցության եւ գրականության մեջ եղել է ազգահավաքման խորհրդանիշ:

Պատմական դժվարին իրավիճակներում Սուրբ Էջմիածնին է հառել մեր ժողովրդի՝ սպասումով եւ հույսով լի հայացքը, Սուրբ Էջմիածնից են հնչել դեպ Սարգսրապատ առաջնորդող զանգերի ղողանջները, Արցախյան շարժման փոթորկալից օրերին Սուրբ Էջմիածնից է լսվել Վազգեն Առաջինի՝ ժողովրդին չկշռադատված

քայլերից հեռու պահելու ահազանգող խոսքը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Երկրորդը շարունակում է Հայոց հոգեւոր հոր չափազանց պատասխանատու իր առաքելությունը՝ հանուն ազգային համախմբման եւ այս անկյալ վիճակից ելքեր որոնելու:

Այսօր եւս անհամեմատ մեծ է Սուրբ Էջմիածնի եւ Հայոց Հայրապետի դերը մեր պետականության տարուբերվող նավը հնարավոր քիչ կորուստներով խաղաղության նավահանգիստ հասցնելու գործում:

Ի խորոց սրտի մաղթենք, որ Վեհափառ Հայրապետի քահանայական ձեռնադրության սկսվող վեցերորդ տասնամյակը եւ հաջորդող երկայն տարիները ծառայեն այս նպատակին եւ Հայոց աշխարհի վերաշինությանը:

Վարդան ԴԵՎՐԻԿՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր,
ՀՀ ԳԱԱ Մանուկ Աբեղյանի
անվան գրականության
ինստիտուտի տնօրեն

Վեհափառ Հայրապետի հայացքի ներքո

1874 թվականի սեպտեմբերի 28-ին, երբ համայն հայ ազգը, «ամեն կողմից ճնշված, բայց ոչ ընկճված, կարոտյալ, բայց ոչ հուսահատ, հալածված, բայց ոչ լքված, չար-չարված, բայց ոչ մեռած» (հմմտ. Բ Կորնթ. Դ 8—9) կացության մեջ լինելով, պատմական փորձիկ հայրենիքում ծվարած, սակայն այդ հայրենիքի կորստյան վտանգը սրտում տոնախմբում էր քաջահաղթ սուրբ Գեորգ զորավարի տոնը, մի դարակազմիկ իրադարձություն է պսակում նույն բազմաշարժար ժողովրդի լուսեղեն ճակատը: Այդ նվիրական օրն է, որ, բարձրալն Աստծու ամենագութ կամքի համաձայն, բաբախել է սկսում Հայոց եկեղեցու սիրտը՝ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը՝ «Ժառանգաւորաց հոգեւոր ճեմարան Սուրբ Գեորգեան» անունով:

Այդ օրը «ինչքան երջանիկ էր եկեղեցին Հայաստանյայց եւ որչափ բարձրագլուխ ցնծում էր փառքով՝ մինչ առաջնորդում էին նրան անձնվեր, բարեկիրթ եւ ուսյալ հովիվներ եւ քաջ կրոնագետ վարդապետներ, որ մեր Սուր՝ Հայաստանի գեղապաշտպան պսակը հանդիսանալով՝ ամենուր եկեղեցիներ, վանքեր, դպրանոցներ եւ այլ բազում բարեգործական հաստատություններ էին կանգնեցնում եւ հաստատում, որոնցում աստվածաշնորհի արփիական լույսն էր բոցաճաճանջ փայլում եւ ծավալվում բոլոր հայազունների սրտերի եւ մտքերի մեջ»: Երանաշնորհ Գեորգ Դ Կոստանդնուպոլսեցու (1866—1882 թթ.) հայրապետական կոնդակում տեղ գտած այս տողերն առհավատչյան եւ վկայությունն են մի մեծ խորհրդի ու լուսավորչաշավի տեսլականի:

Հիրավի, Գեորգ Դ Ամենայն Հայոց Հայրապետը ճեմարանի հիմնումով սկիզբ դրեց մի տեսիլի ու երազանքի, որը պետք է իրականություն դառնար հաջորդ հայրապետների օրոք: Եվ այսօր, ահավասիկ, այդ երազանքը մարմին է առել Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի լուսեղեն հարկի ներքո՝ դառնալով ամնար փարոս, որը պետք է առաջնորդի հայ ժողովրդի գավակներին այս խավարընթաց ուղիներում: Կրթությունն ու գիտելիքն այն անհանգչելի ջախերն են, որոնք անկորուսելի են բոլոր տեսակի փորձութեան փորձիկների, ավերիչ մորիկների ու ահասարսուռ արհավիրքների ժամանակ: Հայ Առաքելական Սուրբ եկեղեցու այս սրբազան օրրանի՝ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի այդ ջախակիրներից է երբեմնի ճեմարանական եւ ներկայիս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Երկրորդը:

Ճեմարանը մշտապես եղել է Հայոց Հայ-

րապետի հոգածու հայացքի ներքո: Վեհափառ Հայրապետի աներեր ջանքերի շնորհիվ ճեմարանն այսօր եւս շարունակում է իր ազգապահպան ու եկեղեցանվեր առաքելությունը՝ պատրաստելով հոգեւորականներ համայն աշխարհում սփռված հայորդիների ազգային եւ հոգեւոր ինքնությունն ու նկարագիրը պահպանելու համար:

Վեհափառ Հայրապետի տնօրինությամբ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարան հրավիրվեցին բարձր որակավորում ունեցող մասնագետներ, որոնք ստանձնեցին ապագա հոգեւորականներին ուսուցանելու եւ կրթելու պատասխանատու առաքելությունը: Արդեն 2001—2002 ուսումնական տարում Գարեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ջանքերով Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանն ստացավ բարձրագույն ուսումնական հաստատության կարգավիճակ: 2006 թվականին ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարարությունը ճեմարանին շնորհեց բակալավրիատի, 2007 թվականին՝ մագիստրատուրայի պետական կրթական չափորոշիչներին համապատասխան կրթություն իրականացնելու հավատարմագրեր:

Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը, ինչպես նաեւ առընթեր գործող Սեւանի Վազգենյան դպրանոցը, Հառիճի Թրքանճյան ընծայարանը (որն առաջնորդվում է ավագ դպրոցի ծրագրով), քահանայից պատրաստման լսարանը (այլ բուհերում ուսանած եւ քահանայության կոչմանն արժանանալու փափազն ունեցող շրջանավարտների հա-

մար) այսօր եւս գտնվում են Հայոց Հայրապետի ուշադրության եւ հոգածության կենտրոնում: Վեհափառ պատգամը՝ ուղղված ճեմարանականների ներկա սերնդին, բովանդակում է անսպառ հույսով լցված սպասում, ակնկալիք, որ անցյալի նման, երբ ճեմարանի լուսեղեն հարկի ներքո դասավանդում էին մեծանուն մտավորականներ, այսօր եւս հոգեւոր այս կրթօջախից դուրս պետք է զան գիտության ու մշակույթի՝ հայ ժողովրդին փառք ու պատիվ բերող ականավոր ներկայացուցիչներ եւ հոգեւոր առաջնորդներ՝ աստվածօրհնյալ կյանքի բարի օրինակը տալով համայն հայությանը:

Անուրանալի են Վեհափառ Հայրապետի ջանքերն ու հոգածությունը ճեմարանի սաների կրթության, դաստիարակության գործում: Նրա օրհնաբեր ներկայությունը եւ ճեմարանի տեսչությամբ, դասախոսական անձնակազմին ու ճեմարանականներին սեփական փորձառությամբ հաղորդ դարձնելու եւ հայրական խորհուրդներով ուղղորդելու նախանձախնդրությունն ասվածի լավագույն ապացույցն են:

Բավ է հիշել միայն Հայոց Հայրապետի մեկ խոսքը, որն ամենայն ջերմեռանդությամբ ուսանելու, գործելու եւ սպասավորելու է մղում յուրաքանչյուր ճեմարանականի, որը քայլում է Մանուկ Աբեղյանի, Հրաչյա Աճառյանի, Լեոյի, Ստեփան Լիսիցյանի ու Հովհաննես Հովհաննիսյանի, Հակոբ Մանանդյանի ու Մաղաքիա արք. Օրմանյանի, Գարեգին եպս. Հովսեփյանի եւ Կոմիտաս Վարդապետի, Ավետիք Իսա-

հակյանի, Դերենիկ Դեմիրճյանի, Նիկողայոս Աղոնցի ու Ակսել Բակունցի հետքերով: Աստվածապարզ եւ շնորհի առջեւ սիրտը մշտապես բաց պահելու բարի մաղթանքն ուղղելով ճեմարանականներին՝ Վեհափառ Հայրապետն ամեն մի սանի եւ առհասարակ հայ մարդու հոգում է դրոշմում այս խոսքերը. «Աստվածադիր հաստատությունն է սա: Եիշտ է՝ հիմնադիրները եղել են մեզ պես, ձեզ պես անհատներ, սակայն Աստծու հայտնությունն է, Աստծու շնորհն է գործել նրանց մեջ: Աստծու ձայնին, կոչին, հայտնությանը տրված ընդառաջ՝ նրանք իրականացրել են կրթական գործի կազմակերպումն այս հաստատության մեջ... Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի սանը լինելը եւ շնորհ է, եւ փառք, եւ առավել՝ պատասխանատվություն, որպեսզի ձեր տկար ուսերի վրա կարողանաք վերցնել փառավոր վարկը, փառավոր առաքելությունն այս հաստատության եւ ջանաք ավելի շենշող դարձնել այն, ավելի լուսավոր դարձնել այն, որպեսզի ձեր ջանքերով, ձեր հավատքով, ձեր աշխատանքով ճշմարտությունը, արդարությունն ուղեկցեն մեր ժողովրդին բոլոր իրավիճակներում, բոլոր պահերին, ապրեն մեր Տիրոջ վարդապետած բարոյական արժեքներով: Այն ժամանակ կարժանաք Տիրոջ գովեստին եւ վաստակ կամբարեք ցանկալի, երանելի երկնքում...»:

Արդարեւ, Աստծու ձայնին է անսացել երջանկահիշատակ Գեորգ Դ Կոստանդնուպոլսեցի հայրապետը՝ այս լուսեղեն հաստատության հիմքերը զգեցնելով, եւ Աստծու ձայնին անսալով է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Երկրորդը ջերմեռանդ սիրով ու հոգածությամբ մշտապես իր հայացքի ներքո է պահում Հայոց եկեղեցու բաբախող սիրտը՝ Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանը: Հաստատություն, որի մասին թերեւս տեղին է հիշել երբեմնի ճեմարանական բանաստեղծ Հովհաննես Հովհաննիսյանի խոսքերը՝ առ ի պանծացում այս սրբազան կրթօջախի, որի կանթեղը Վեհափառ Հայրապետի անձանձիր ջանքերի շնորհիվ մշտավառ է մնում նաեւ այսօր՝ ջերմացնելով հայ մարդու, հոգեւորականի ու հավատացյալի հոգիները.

*Ուր որ երթաս, ինչ որ լինիս կեանքի մեջ,
Սրտումդ անջինջ դու միշտ պահիր գէթ մի բան,
Թէ ցուրտ գիշեր, ջերմացնողը շող անշեջ.
Վիտ հոգւոյդ խրախոյս տուող յենարան՝
Սի Մայր ունիս, նրան յիշիր սիրատենջ,
Եւ միշտ կրկնիր. «կեցցէ՛ յաւերժ ճեմարան»:*

Գեորգ սրկ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

ՀԲԸՄ-ի 92-րդ համագումարի մասնակիցները ներկա գտնվեցին Սուրբ Պատարագին

Նոյեմբերի 9-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբանությունը, Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Գարեգին Երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի առաջնորդությամբ, Սուրբ Պատարագի մասնակցեց Երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Մայր եկեղեցուն: Պատարագիչն

էր ԵՊՀ-ի աստվածաբանության ֆակուլտետի դեկան եւ Երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Մայր եկեղեցու հոգեւոր տեսուչ Տ. Անուշավան եպս. Ժամկոչյանը:

Պատարագի սրբազան արարողությանը ներկա էին նաեւ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության

(ՀԲԸՄ) 92-րդ համագումարի մասնակիցները՝ գլխավորությամբ ՀԲԸՄ-ի նախագահ Պերճ Սեդրակյանի:

Լրատվական նյութերը՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի տեղեկատվական համակարգի

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

Հոկտեմբերի 3-ին

Իտալիայի վճռաբեկ դատարանի պատվիրակությանը

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարքը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Իտալիայի վճռաբեկ դատարանի առաջին նախագահ Պիետրո Կուրցիոյի գլխավորած պատվիրակությանը՝ ուղեկցությամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախագահ Լիլիթ Թադեւոսյանի:

Հանդիպմանը ներկա էր նաեւ Իտալիայում ՀՀ արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Շովհինար Համբարձումյանը:

Ողջունել իր խոսքում Վեհափառ Հայրապետն արձանագրեց, որ հայ ժողովուրդն ամենազերծ զգացումներն է տածում բարեկամ Իտալիայի նկատմամբ, որի հետ հարաբերությունները խարսխված են պատմամշակութային եւ քրիստոնեական ընդհանուր արժեքների վրա:

Բարձր գնահատելով երկու երկրների վճռաբեկ դատարանների միջեւ ձեռնարկվող գործակցությունը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նկատեց, որ հայ-իտալական դարավոր բարեկամությունն արտահայտվում է նաեւ եկեղեցական ոլորտում, ինչի վկայությունն են Հայ Առաքելական եւ Հռոմի Կաթոլիկ եկեղեցիների փոխհարաբերությունները:

Անդրադառնալով արցախյան 44-օրյա

պատերազմին եւ սեպտեմբերի 13-ին Հայաստանի նկատմամբ սանձազերծված ռազմական գործողություններին՝ Նորին Սրբությունը նշեց, որ Արցախի եւ Հայաստանի հանդեպ Ադրբեջանի իրականացնող ագրեսիան ու ոտնձգությունները կանխելու համար անհրաժեշտ է միջազգային հանրության խիստ դատապարտումը: Նորին Սրբությունը կարեւոր նկատեց նաեւ միջազգային հանրության գործունե աջակցությունն Ադրբեջանում պահվող հայ ռազմագերիների շուտափույթ վերադարձի գործընթացում:

Իր հերթին պարոն Պիետրո Կուրցիոն ընդգծեց, որ Հայաստանն ու Իտալիան, լինելով քրիստոնյա երկրներ, ունեն մուլն արժեհամակարգը, եւ այդ առիթով վստահություն հայտնեց, որ հայ-իտալական ջերմ հարաբերությունները կզարգանան ու կամրապնդվեն նաեւ երկու երկրների վճռաբեկ դատարանների միջեւ փորձի փոխանակմամբ եւ համագործակցությամբ:

Հանդիպմանն անդրադարձ կատարվեց նաեւ Ադրբեջանի վերահսկողության տակ հայտնված տարածքներում հայկական հոգեւոր-մշակութային ժառանգության ոչնչացման ու յուրացման փաստերին:

վանու ներքո վերակառուցված բազմաթիվ վանքեր ու եկեղեցիներ, եկեղեցական կառույցներ եւ շինություններ կենսունակ են պահում հայ ժողովրդի հավատքի ապրումն ու աստվածասեր ոգին, բազմաթիվ երեխաներ հայեցի կրթություն են դաստիարակություն են ստանում հայորդյաց տներում, կարիքավոր բազմաթիվ ընտանիքներ ստանում են սոցիալական օժանդակություն:

Նորին Սրբությունը ընդգծեց, որ այս օրերին, երբ հայ ժողովուրդը դիմակայում է ծանրագույն մարտահրավերների, ՀՀԸՄ-ի 92-րդ համագումարի կազմակերպումը Մայր հայրենիքում՝ հայրենաբնակ մեր ժողովրդին գորակցության ու քաջալերանքի եւ մեկ կարեւոր ուղերձ է:

«Վստահաբար, այս օրերի ձեր քննարկումներում կարեւոր անդրադարձ պիտի կատարեք այնպիսի խնդիրների, որոնք առնչվում են մեր ժողովրդի առջեւ ծառացած անվտանգային մարտահրավերներին: Վստահ եմ նաեւ, որ իր կոչմանը հավատարիմ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը եւ նրա անդամները պիտի շարունակեն մեր համեմատությամբ լծվել հայրենաշեն ու ազգապահպան ծրագրերի իրականացմանը:

Մեր ժողովրդի գոյատևման եւ առաջընթացի միակ ճանապարհը ազգային ու հոգեւոր առողջ ուժերի համախմբումն է պետականությունը պահպանելու եւ ամրացնելու զաղափարի շուրջ: Անկախ պետությունն է, որ երաշխավորում է մեր ժողովրդի բարեկեցությունը, ապագայատեսիլ ձգտումների իրագործումը, հարատևությունն ու մեր ազգային, հոգեւոր ինքնությունն անխաթար պահպանումը»,—

Հոկտեմբերի 11-ին

Արեւելքի Ասորի Եկեղեցու Կաթողիկոս-Պատրիարքին եւ Նրա գլխավորած պատվիրակությանը

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հյուրընկալեց Արեւելքի Ասորի Եկեղեցու Կաթողիկոս-Պատրիարք Մար Ավա Գ Ռոյելին եւ նրա գլխավորած պատվիրակությանը:

Ողջունելով ասորի Կաթողիկոս-Պատրիարքի այցը հայոց հոգեւոր կենտրոն՝ Նորին Սրբությունը ընդգծեց, որ հայ եւ ասորի ժողովուրդների բարեկամական հարաբերություններն ու միջեկեղեցական կապերը գալիս են դարերի խորքից: Վեհափառ Հայրապետը նշեց, որ առիթներ է ունեցել այցելելու Հայաստանի ասորական տարբեր համայնքներ եւ շփվելու համայնքների անդամների հետ՝ հաստատելով, որ վերջիններս պահպանում են իրենց լեզուն եւ մշակութային առանձնահատկությունները:

Շնորհակալություն հայտնելով Ամենայն Հայոց Հայրապետին ջերմ ընդունելության համար՝ Նորին Սրբությունը Մար Ավա Գ Ռոյել Կաթողիկոս-Պատրիարքն ընդգծեց, որ իր հովվական այցելության մպատակն է մասնակցել Հայաստանի ասորական համայնքի Ս. Մարիամ Աստվածածին եկեղեցու օծմանը, ինչպես նաեւ խորացնել ու ամրապնդել եղբայրական հարաբերությունները Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու հետ: Կաթողիկոս-Պատրիարքը, անդրադառնալով Հայաստանի ասորական համայնքին, նշեց, որ հայաստանաբնակ ասորիները երկրի հավատարիմ քաղաքացիներ են եւ ըստ ամենայնի ծառայում են հայրենիքին: Այս առնչությամբ Մար Ավա Գ Ռոյել Պատրիարք-Կաթողիկոսը տեղեկացրեց, որ 44-օրյա պատերազմի ժամանակ հայրենիքի պաշտպանության գործում իրենց մասնակցությունն են բերել նաեւ ասորական համայնքի ներկայացուցիչները եւ, ցավոք, ունեցել նահատակներ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը խոր ցավով անդրադարձավ ասորական համայնքի կորուստներին՝ վստահություն հայտնելով, որ հոգեւոր պետի հովվական այցը մեծ մխիթարություն կբերի իր հետեւորդներին:

ամփոփեց Գարեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Հանդիպման ընթացքում Հայոց Հայրապետը ՀՀԸՄ-ի անդամներին ներկայացրեց Մայր Աթոռի տարբեր կառույցների գործունեությունը, հատկապես հովվական եւ սոցիալական, քարոզչական եւ կրթադաստիարակչական ոլորտներում իրականացվող աշխատանքները:

Վեհափառ Հայրապետը պատասխանեց ՀՀԸՄ-ի անդամների հարցերին, որոնք առնչվում են Մայր Աթոռի մախաձեռնած՝ զոհվածների եւ անհայտ կորածների ընտանիքներին, վիրավորում ստացած զինվորականներին եւ տեղահանվածներին մյութական ու հոգեխնամ աջակցության ծրագրերին, ինչպես նաեւ Արցախի հայկական հոգեւոր-մշակութային ժառանգության պահպանման խնդիրներին, միջեկեղեցական ու միջազգային տարբեր հարթակներում ի մպաստ խաղաղության եւ կայունության հաստատման, առկա մարտահրավերների դիմագրավման համար գործադրվող ջանքերին:

Մասնավոր անդրադարձ կատարվեց Հայոց Եկեղեցու ազգապահպան առաքելությանը, ազգի միասնականության ամրապնդման գործում նրա կարեւոր դերակատարությանը: ՀՀԸՄ-ի երիտասարդ անդամները նաեւ ստացան Հայոց Հայրապետի պատգամը Սփյուռքի ազգային-եկեղեցական կյանքում իրենց գործունե գրավավածության, ազգային ինքնության պահպանման, իրենց ներուժը ազգի եւ հայրենիքի կարիքներին ծառայեցնելու առնչությամբ:

Հանդիպումն ավարտվեց Հայոց Հայրապետի Պահպանիչ աղոթքով:

Հոկտեմբերի 7-ին

ՀԲԸՄ-ի 92-րդ համագումարի մասնակիցներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության (ՀԲԸՄ) 92-րդ համագումարի մասնակիցներին՝ ՀԲԸՄ-ի նախագահ Պերճ Սեդրակյանի գլխավորությամբ:

Նախքան հանդիպումը Նորին Սրբության նախագահությամբ ՀԲԸՄ-ի անդամներն աղոթք բարձրացրին առ Աստված ազգային բարերար, ՀԲԸՄ-ի նախագահ եւ ՀՀ ազգային հերոս Ալեք Մանուկյանի ու նրա տիկնոջ՝ Մարի Մանուկյանի շիրիմների առջեւ՝ նրանց եւ ՀԲԸՄ-ի երջանկահիշատակ երախտավորների հոգիների հանգստության ու խաղաղության համար:

Այնուհետեւ Վեհարանի հանդիսությունների սրահում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր հայրական օրհնությունն ու պատգամը փոխանցեց հյուրերին:

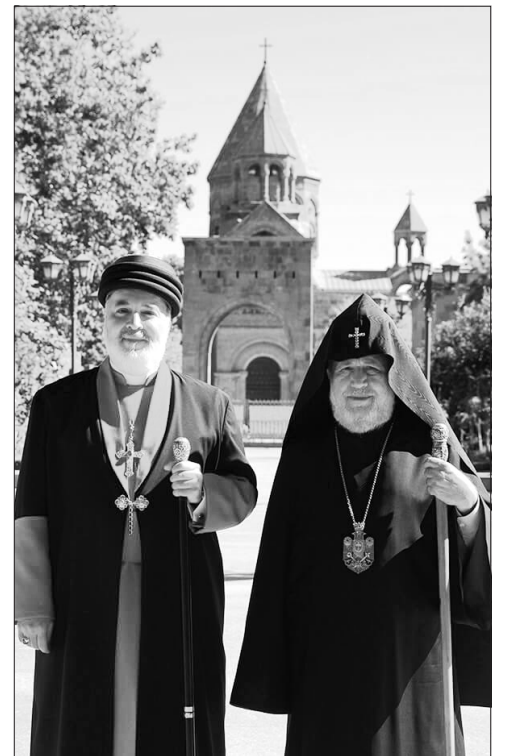
Նորին Սրբությունը իր խոսքում մասնավորապես նշեց. «Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության անունը եւ գործունեությունն սկզբնավորման օրվանից անքակտելիորեն կապված են մեր Սուրբ

Եկեղեցու եւ ի մասնավորի Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի առաքելությանը:

....Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը մշտապես իր գորակցությունն է բերել հայրենի անկախ պետականության վերակերտմանը՝ առաջին օրերից գործունե մասնակցություն ունենալով պետականաշինության սրբազան առաքելության մեջ»:

Հայոց Հայրապետը հաստատեց, որ ՀԲԸՄ-ն այսօր եւս մուլն նախամծախնդրությամբ ու ջանասիրությամբ շարունակում է իր գործունեությունը, որի առանցքում մեր ժողովրդի անվտանգության պահպանումն է, ինքնության ամառարտ պահպանումը, նրա հոգեւոր, բարոյական գորացումը եւ համազգային միաբանության ամրապնդումը:

Վեհափառ Հայրապետն իր գնահատանքը բերեց Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությանը եւ նրան անդամակցող ազնիվ բարերարներին, որոնք շնորհիվ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հո-

Անդրադարձ կատարելով տարածաշրջանում ստեղծված իրավիճակին եւ Հայաստանի նկատմամբ Ադրբեջանի կողմից շարունակվող ագրեսիային՝ Նորին Սրբությունը հույս հայտնեց, որ միջազգային հանրությունը եւս գործունե ջանքեր կծեռնարկի սանձելու հարեւան երկրի ոտնձգություններն ու պաշտպանելու հայ ժողովրդի իրավունքները: Հայոց Հայրապետը զոհունակությամբ խոսեց նաեւ արցախյան 44-օրյա պատերազմի ժամանակ քույր եկեղեցիների՝ Հայ Եկեղեցուն եւ ժողովրդին ցուցաբերած աջակցության մասին:

Հանդիպմանն Արեւելքի Ասորի Եկեղեցու Կաթողիկոս-Պատրիարքը մաղթեց, որ Տիրոջ օրհույությամբ խաղաղությունն ու արդարությունը հաստատվեն տարածաշրջանում:

Միություն ի կարեւոր

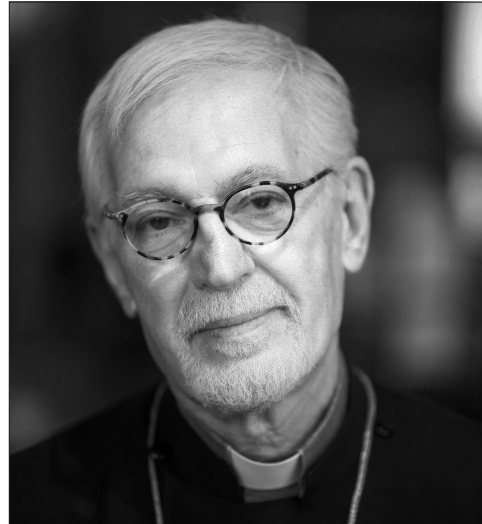
Հարցազրույց Մայր Աթոռի միաբան, Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի փոխնախագահ Ս. Վիգեն արք. Այրազյանի հետ

— Աստված օգնական, Սրբազան հայր: Բնջ կառույց է եկեղեցիների համաշխարհային խորհուրդը, որի փոխնախագահը ընտրվեցի Դուք:

— Եկեղեցիների համաշխարհային խորհուրդը (այսուհետեւ՝ ԵՀԽ) միջազգային էկումենիկ կազմակերպություն է, որը հիմնադրվել է 1948 թ. Ամստերդամում եւ միավորում է 351 եկեղեցի (գրեթե 600 մլն հետեւորդ) 120 երկրից: ԵՀԽ-ի կենտրոնը Շվեյցարիայի Ժնև քաղաքն է: Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին գրեթե 60 տարի ԵՀԽ-ի անդամ է: Վերջին ավելի քան 25 տարվա ընթացքում ես եմ ներկայացնում Մայր Աթոռ՝ Կենտրոնական վարչությունում եւ Գործադիր մարմնում ընդգրկված լինելով, իսկ վերջին 8 տարում եղել եմ նաեւ ԵՀԽ-ի ֆինանսների նախագահը: ԵՀԽ-ն միջազգային մեծագույն կառույցներից է. Կենտրոնական վարչությունը կազմված է 150, իսկ Գործադիր մարմինը՝ 20 անդամից: Գործադիր մարմինը, որի փոխնախագահը ընտրվեցի ես, տարին երկու անգամ ժողով է գումարում, եւ տարբեր խնդիրների շուրջ քննարկումներ են լինում: Ըստ էության՝ ԵՀԽ-ն տարբեր եկեղեցիների փոխգործակցությունն ապահովող միջազգային կառույց է:

— Ո՞րն է ԵՀԽ-ի գործունեության նպատակը:

— ԵՀԽ-ի գործունեության նպատակը մարդկությանը բարիք բերելն է, երկրագնդի տարբեր մասերում ապրող մարդկանց իրար առաջվել մոտեցնելը, խաղաղության մասին խոսելը, մեր օրերում առաջացած խնդիրները որոշ չափով լուծելը: Միջազգային այս կազմակերպությունը չի կենտրոնացնում միայն որոշակի երկրի հետ կապված հարցերի վրա, այլ ուշադրությունը սեւեռում է աշխարհի բոլոր երկրներում ծագած եւ հրատապ լուծում պահանջող

խնդիրներին, դժվարին իրավիճակներին: Կարեւորվում են նաեւ ընդհանրական բնույթ ունեցող, ինչպես օրինակ՝ այսօր առաջացած կլիմայական խնդիրները, քանզի Աստված պատվիրել է պահել ու պահպանել Իր արարած աշխարհը: Փորձում ենք օգնել պատերազմական իրավիճակում գտնվող երկրներին, այն ազգերին, որոնց հանդեպ անարդարություն է իրագործվում, տնտեսական ծանր պայմաններում հայտնված սոցիալական խմբերին: Այս առումով ԵՀԽ-ն՝ որպէս քրիստոնեական արժեքներ կրող միջազգային կառույց, պատասխանատու առաքելություն ունի՝ մարդկանց օգնելու եւ բարիք գործելու՝ անկախ տարածաշրջանից, ազգային եւ սոցիալական պատկանելությունից:

— Սրբազան հայր, ԵՀԽ-ի 11-րդ համաժողովի ժամանակ Դուք խոսել եք նաեւ Արցախյան երկրորդ՝ 2020 թվականի 44-օրյա պատերազմի մասին:

— Այո, համաժողովի ժամանակ ես անդ-

րադարձաւ Արցախյան երկրորդ պատերազմին, երբ ՆԱՏՕ-ի՝ ռազմական տեսանկյունից երկրորդ հզոր երկիրը՝ Թուրքիան, իր բանակով, Պակիստանի եւ Ադրբեջանի հետ միացած, ահաբեկիչներին ներգրավելով, հոշոտում էր մեր քրիստոնյա փոքրիկ երկիրը, եւ աշխարհը, ցավոք, լուռ էր: Իմ բանախոսությունից անմիջապէս հետո գրությամբ դիմեցինք ԵՀԽ-ի նախագահությանը՝ անդրադառնալով Արցախյան երկրորդ՝ 2020 թվականի պատերազմի ընթացքում մեր ունեցած մարդկային անդառնալի եւ տարածքային կորուստներին, ռազմական գործողությունների հետեւանքով ծանր վիրավորում ստացած կամ հաշմանդամ դարձած հայորդիներին, մինչ օրս Ադրբեջանում ապօրինաբար պահվող հայ ռազմագերիներին, Ադրբեջանի կողմից բռնազավթված տարածքներում մնացած հայ մշակութային ժառանգության բարբարոսաբար ոչնչացման անժխտելի փաստերին:

— Մայր Աթոռի պաշտոնական պատվիրակության ջանքերով ԵՀԽ-ի 11-րդ համաժողովում արձանագրություն ընդունվեց Արցախյան պատերազմի հետեւանքների վերաբերյալ. գործնական ի՞նչ քայլերով պետք է ամրագրվի սույն արձանագրությունը:

— Նախ՝ արձանագրությունը ներկայացվեց համաժողովի քննարկմանը, ապա դրա ընդունումը դրվեց քվեարկության: Արձանագրությունն ընդունվեց միաձայն եւ հաստատվեց ԵՀԽ-ի կողմից: Այժմ ԵՀԽ-ի պարտականությունն է այդ արձանագրության ընդունումից հետո միջազգային կառույցներին ողջ իրողությունը ներկայացնելը: Այդ ուղղությամբ աշխատանքներն արդեն իսկ տարվում են. քննարկումներ են սկսվել միջազգային կազմակերպությունների՝ մասնավորապէս ՄԱԿ-ի եւ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի հետ: Միջազգային ատյաններում պետք է մեր բողոքի ձայնը բարձրացնենք Ադրբեջա-

նի կողմից բռնազավթված տարածքներում հայկական մշակութային ժառանգության անխնա ոչնչացման, պատմական փաստերի կեղծման առնչությամբ: Այս առումով եւս գործնական քայլեր են կատարվում. այսպէս՝ մեր նախաձեռնությամբ սեպտեմբերին տարբեր երկրներ ներկայացնող մոտ 50 անդամից բաղկացած խումբ է ժամանել Հայաստան՝ տեղում իրավիճակին ծանոթանալու: Գումարվել է վեցօրյա ժողով, որի ընթացքում հայկական եկեղեցիների, վանքերի, հուշարձանների, մշակութային կոթողների, խաչքարերի, գերեզմանատների ոչնչացման վերաբերյալ փաստեր են ներկայացվել: Բնականաբար, վերոնշյալ խմբի անդամներն այս իրողության մասին պետք է բարձրաձայնեն իրենց երկրներում:

— Սրբազան հայր, ի՞նչ խնդիրներ են քննարկվելու ԵՀԽ-ի հետագա համաժողովներում:

— ԵՀԽ-ի համաժողովները գումարվում են յոթ տարին մեկ անգամ, քննարկման նյութերը տարբեր են լինում: Բայց մինչ գազաթնաժողովի հրավիրումը՝ յոթ տարվա ընթացքում մենք գրեթե 10–12 հերթական ժողով ենք գումարում՝ քննարկելու իրատապ լուծում պահանջող խնդիրները: Այս շարակարգում մենք հաճախ ենք անդրադառնում աշխարհի թեժ կետերին, ժամանակի մարտահրավերներին:

— Ո՞րն է ԵՀԽ-ի գործունեության հիմնական նպատակը:

— Որպէս քրիստոնեական արժեհամակարգով առաջնորդվող կառույց՝ ԵՀԽ-ի հիմնական նպատակը խաղաղության հաստատումն է համայն աշխարհում, իսկ դրան հասնելու համար անհրաժեշտ է նախ համերաշխություն հաստատել հոգեւոր ոլորտում:

«Քրիստոնյա Հայաստան»

«Վաչէ եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի հիմնադրման 10-ամյակի առիթով տեղի ունեցավ գիտաժողով

Նոյեմբերի 6-ին, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Վաչէ եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի 10-ամյակի առիթով տեղի ունեցավ «Սուրբ Էջմիածին» գրքի հանգրվան» խորագրով գիտաժողով:

Գիտաժողովին մասնակցում էին Մայր Աթոռի միաբաններ, Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների դասախոսներ, գիտնականներ եւ հասարակական գործիչներ:

Միջոցառումն սկսվեց Տերունական աղոթքով, որից հետո ներկաներին ողջունեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Վաչէ եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի եւ հրատարակչական բաժինների տնօրեն Ս. Արարատ քին. Պողոսյանը:

Այնուհետեւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի լուսարարապետ Ս. Մուշեղ եպս. Բաբայանը գիտաժողովի մասնակիցներին փոխանցեց Գարեգին երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պատգամն ու օրհնությունը:

Նորին Սրբության խոսքում մասնավորապէս ասված էր. «Աստուծո բարեխնամ կամոք տասը տարի առաջ Մայր Աթոռում հիմնադրվեց մատենադարան՝ մեր եկեղեցու արժանավոր զավակներ մեծահարգ տեր եւ տիկին՝ Վաչէ եւ Թամար Մանուկյանների սրտաբուխ նվիրատվությամբ: Գոհունակությամբ ենք անդրադառնում, որ Սուրբ Էջմիածնի եւ ազգիս մեծանուն բարերարների անունով կոչված այս կարեւոր հաս-

տատությունն այսօր հանդիսանում է հայ տպագիր ժառանգության պահպանման եւ դպրության ու գիտական մտքի զարգացումը խթանող կաճառ:

....Առաքելական մեր եկեղեցին, որի ծոցում սկզբնավորվել է հայկական դպրությունը, մշտապէս հոգացել է մեր գրական ժառանգության պահպանման ու հարստացման համար: Մեր վանքերում ու եկեղեցիներում շարունակ ընդօրինակվել են ձեռագրեր, կատարվել թարգմանություններ, ծնունդ առել ոչ միայն սուրբգրական, աստվածաբանական, այլեւ գիտական ուսումնասիրություններ ու գեղարվեստական գործեր՝ համոզումով, որ գիրքը, գիտությունն ու լուսավորությունը երաշխիքներն են զարգացման ու առաջընթացի: Հայ գրական ժառանգությունը փորձություններով լի մեր պատմության մեջ մեր ժողովրդի համար եղել է նաեւ հայ քրիստոնեական հոգու կենսունակության ավիշ եւ ինքնության պահպանման գրահ ու հենարան:

....Մեր ժողովրդի կյանքում գրատպության ասպարեզում վճռորոշ եղավ 1771 թվա-

կանը, երբ երջանկահիշատակ Սիմեոն Ա Երեւանցի կաթողիկոսի ջանքերով հաստատվեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի տպարանը: Հայրենիքում հիմնված առաջին տպարանը կարեւոր առաքելություն ստանձնեց հայ գրատպության բնագավառում, որով հետագայում Հայաստանում ծավալվեց ու զարգացավ գրատպությունը.... Այս առումով բնորոշ է նաեւ «Վաչէ եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի կառուցումը եւ տասնամյա գործունեությունը՝ որպէս լավագույն վկայություն, որ մեր եկեղեցին շարունակելու է նպաստ բերել մեր դարավոր գրական ժառանգության պահպանմանը եւ մեր ժողովրդի գիտամշակութային կյանքի առաջընթացին:

Գիտաժողովի մասնակիցներին ողջունեցին եւ Մայր Աթոռի «Վաչէ եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի հիմնադրման 10-ամյակի առիթով իրենց շնորհակալութեամբ փոխանցեցին նաեւ ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության եւ հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար Յուրի Սուվարյանը, Մեսրոպ

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի գիտական գծով փոխտնօրեն, պատմական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Կարեն Մաթեոսյանը, ՀՀ ազգային գրադարանի տնօրեն, բանասիրական գիտ. թեկնածու, դոցենտ Աննա Չուլյանը, ՀՀ ԳԱԱ Մանուկ Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի տնօրեն, բանասիրական գիտ. դոկտոր Վարդան Դելիկյանը, Հայաստանի գրադարանների ասոցիացիայի փոխնախագահ Ռաֆիկ Նազարյանը եւ խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գիտական կենտրոնի ղեկավար, հոգեբանական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Կարեն Մաթեոսյանը:

ՀՀ ազգային գրադարանը հիմնադրման 10-ամյակի առիթով «Վաչէ եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանին պարգևատրեց «Հակոբ Մեղապարտ» հուշամեդալով, իսկ խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանը վերադարձրեց տարբեր թվականներին հրատարակված եւ մինչեւ 1922 թ. Մայր Աթոռին պատկանած, բայց մինչ այժմ իրենց մոտ պահպանված 100 անուն գիրք: ՀՀ ԳԱԱ գիտական գրադարանն իր հերթին Մայր Աթոռի մատենադարանին նվիրեց «Հայ գիրքը Թուրքիայում» աշխատասիրությունը: Այնուհետեւ «Վաչէ եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի սրահներում զուգահեռաբար տեղի ունեցան «Սուրբ Էջմիածին» գրքի հանգրվան» գիտաժողովի նիստերը: Կազմակերպվեցին նաեւ թեմային առնչվող քննարկումներ եւ ամփոփումներ:

Սուրբ Էջմիածինը՝ գրքի հանգրվան

2012 թ. հոկտեմբերի 18-ին, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինությամբ եւ օրինությամբ, Արարատի լուսավոր հայացքի ներքո վեր խոյացավ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մատենադարանի շենքը, որը կոչվեց բարերարների՝ Վաչե եւ Թամար Մանուկյանների անունով: Այստեղ ամբարվեց Մայր Աթոռի տարբեր կառույցներում պահպանվող տպագիր ժառանգությունը:

2022 թ. լրացավ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Վաչե եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարանի գործունեության 10-ամյակը. ազդարարվեց, որ այն՝ որպես գիտահետազոտական, գիտակրթական եւ մշակութային կառույց, ամրագրել է իր տեղը հայաստանյան եւ միջազգային մամուլի մեջ: Որպես տասը տարվա գործունեության ամփոփում՝ 2022 թ. հոկտեմբերի 6-ին Մայր Աթոռի մատենադարանում կայացավ «Սուրբ Էջմիածինը՝ գրքի հանգրվան» խորագրով գիտաժողովը, որին մասնակցության հայտ ներկայացրեց 44 զեկուցող:

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մատենադարանի շինությունն է նոր, սակայն այս կարեւոր կառույցի պատմությունը սկիզբ է առնում միջնադարից եւ հասնում մինչեւ մեր օրերը: Ձեռագրատուն, գրատուն, մատենադարան... անվանումները տարբեր են, սակայն նույնն են գործառնությունը եւ նպատակը՝ հավաքագրել հայատառ ձեռագիր եւ տպագիր ժառանգությունը, պահպանել եւ փոխանցել հաջորդ սերունդներին: Դարերի հեռվից նայելով պատմական տարբեր շրջափուլերի զարգացումներին՝ կարող ենք փաստել, որ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի ազգանվեր այս առաքելությունը մնացել է անփոփոխ, եւ այսօր էլ այն ունի նույն արդիական հնչեղությունը:

Խորհրդանշական է գիտաժողովի խորագիրը՝ «Սուրբ Էջմիածինը՝ գրքի հանգրվան»: Այն ուղենշում է Մայր Աթոռի որդեգրած քաղաքականությունը՝ պահպանել

ազգային, հայագիտական ամբողջ ժառանգությունը եւ փոխանցել ապագա սերունդներին: Գիտաժողովի նպատակն էր գիտական հարթակում ամբողջացնել Մայր Աթոռի՝ հայ գրավոր մշակութային ժառանգության պահպանման ուղղությամբ դարավոր գործունեությունը եւ ընդգծել, թե որքան մեծ ներդրում ունի հոգեւոր այս կենտրոնը ձեռագիր ու տպագիր ժառանգության հավաքագրման, մշակման, պահպանման ու հանրայնացման գործում:

Գիտաժողովի բացման արարողության ժամանակ մասնակիցներին եւ հյուրերին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնության խոսքը փոխանցեց Տ. Սուրենյան եպ. Բաբայանը: Վեհափառ Հայրապետն արժեւորում էր Մայր Աթոռի մատենադարանը՝ որպես հոգեւոր-մշակութային կառույց, եւ բարերարների Վաչե եւ Թամար Մանուկյանների ներդրումն

այս բարերար գործում. «Առաքելական մեր եկեղեցին, որի ծոցում սկզբնավորվել է հայկական դպրությունը, մշտապես հոգացել է մեր գրական ժառանգության պահպանման ու հարստացման մասին: Մեր վանքերում ու եկեղեցիներում շարունակ ընդօրինակվել են ձեռագրեր, կատարվել թարգմանություններ, ծնունդ առել ոչ միայն սուրբգրական, աստվածաբանական, այլ նաեւ գիտական ուսումնասիրություններ ու գեղարվեստական գործեր՝ համոզումով, որ գիրքը, գիտությունն ու լուսավորությունը երաշխիքներն են զարգացման ու առաջընթացի: Հայ գրական ժառանգությունը փորձություններով լի մեր պատմության մեջ մեր ժողովրդի համար եղել է նաեւ հայ քրիստոնեական հոգու կենսունակության ավիշ եւ ինքնության պահպանման զրահ ու հենարան»:

Գիտաժողովն ընթացավ երեք զուգահեռ միասերով: Յուրաքանչյուր միստ ամ-

փոփում էր թեմատիկ մեկ ուղղություն՝ հայ գրավոր մշակութային ժառանգություն, հայ տպագրության պատմություն, գրադարանագիտություն, գրահրատարակչական գործ: Թեմատիկ այս ուղղությունները հնարավորություն տվեցին զեկուցողներին անդրադառնալու ոլորտի ձեռքբերումներին, խնդիրներին եւ դրանց լուծման տարբերակներին:

Ձեկույցները բազմաբովանդակ էին, տարաբնույթ եւ հետաքրքիր: Յուրաքանչյուր զեկույցի հիմքում առկա էր գիտական-վերլուծական տարրը, ինչն օգնում էր ամրագրել փաստը: Նիստերի ժամանակ ծավալված քննարկումները հնարավորություն ընձեռեցին մասնակիցներին անդրադառնալու սկզբնաղբյուրներին, վեր հանելու նոր փաստեր, արխիվային վավերագրեր, որոնք մինչ այդ անծանոթ էին գիտական հանրությանը: Թեմատիկ տարաբնույթ զեկույցների հիմքում Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինն էր՝ որպես հոգեւոր, գիտական, կրթական, մշակութային կենտրոն: Որքան էլ զեկույցները տարբեր էին բովանդակային առումով, դրանցում անպայման անդրադարձ կար Մայր Աթոռի տպագրական, հրատարակչական գործունեությանը, մատենադարանին, հայ գրքի եւ մամուլի պատմության մեջ նրա կարեւոր առաքելությանը:

Գիտաժողովը համախմբել էր գիտական տարբեր հետաքրքրություններ ունեցող հետազոտողների, որոնց անհատական ուսումնասիրությունները ձուլվեցին իրար՝ ուրվագծելով պատմական մի մեծ ժամանակահատված, որի կենտրոնում Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինն էր՝ որպես հայ ժողովրդի մշակութային ժառանգության կրող ու պահպանիչ:

Մայա ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. թեկնածու
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի
մատենադարան

Աստվածաշնչյան վկայակոչումներն Արիստակես վարդապետ Լաստիվերցու «Պատմության» մեջ

Սկիզբը՝ թիվ 18

Գործառնություն: Աստվածաշնչյան վկայակոչումներն Արիստակես Լաստիվերցու «Պատմության» մեջ հատուկ գործառնություն ունեն: Այս դեպքում զաղափարական ընդհանրություններն այնքան էական չեն, որքան վկայակոչումների ունեցած *դերը* բնագրում: Դրանցից մի քանիսն ունեն ելք առաջարկող գործառնություն, մի քանիսը կարգավորիչ են, մյուսները՝ ուղղորդիչ, եւ այլն:

Օրինակ՝ տող առ տող հետեւելով Արիստակես Լաստիվերցու բնագրին եւ նրա կատարած սուրբգրային մեջբերումներին՝ համոզվում ենք, որ պատմիչի նկարագրած ամեն իրավիճակում Աստվածաշնչյան գործում է *կարգավորիչ գործառնություն*: Հենց այդ պատճառով էլ «Պատմության» մեջ նկարագրվող իրավիճակներն իրենց համարժեք գնահատականն են գտնում կամ համապատասխանեցվում Աստվածաշնչին: Եվ քանի որ պատմիչի համար Աստվածաշնչյանը նաեւ գեղեցիկ կարգավորիչն է, կատարյալ կյանքի իր պատկերացումը նույնպես նա քաղում է Սուրբ Գրքի՝ այդ հնարավորությունը տվող հատվածներից, օրինակ՝ Եսայու մարգարեությունից:

Եսայու մարգարեությունը պատմիչի համար դրականը, ներդաշնակը, ճիշտը ցույց տալու միջոց է դառնում: Հայոց թագավորության մասին պատմող գլխում (գլ. Բ) Գագիկ Ա-ի թագավորության տարիները նկարագրելիս Արիստակես Լաստիվերցին գործածում է Եսայու մարգարեության այն հատվածը, որտեղ ներդաշնակ կյանքի հարթակն է պատկերված (տե՛ս Ես. ԺԱ 4–9): Դա այն ժամանակն է, երբ երկրի վրա չարիք չի լինի, երբ գայլն ու գառը միասին պետք է բնակվեն, ինձն ու ուլը՝ միասին:

Տարբերությունն այն է, որ Եսային այս ամենի մասին մարգարեանում է, իսկ Արիստակես Լաստիվերցին Գագիկ Ա-ի օրոք եղած ներդաշնակությունը պատկերելու համար վկայակոչումը կատարում է որպես եղած իրողություն՝ համարձակ գնահատական տալով երբեմնի իրականությանը՝ «Լցաւ երկիր գիտութեամբ Տեառն՝ իբրեւ զգուրս բազումս, որ ծածկեն զծովս» (530):

Եսայու մարգարեության Ա գլուխն ընդհանրապես Արիս-

տակես Լաստիվերցու կենսափիլիսոփայության, աշխարհայացքի հիմքն է կազմում: Իր երկի շատ հատվածներ, ինչպես օրինակ՝ «Իշխանք սորա գողակիցք եղեն գողոց, վրիժագործք եւ արծաթոյ ծառայք...», փոխադրված են այս գլխից: Ավելին՝ «Պատմության» ուսուցողական բնույթը՝ իր ազգին փրկության ուղի ցույց տալը, որ Արիստակես Լաստիվերցին դարձրել է իր երկի գլխավոր նպատակը, նույնպես քաղված է այս գլխից (տե՛ս Ես. Ա 20–28):

Համադրենք վերը նշված հատվածը Եսայու մարգարեության համապատասխան տեղիի հետ.

Արիստակես Լաստիվերցի

Իշխանք սորա գողակիցք եղեն գողոց, վրիժագործք են արծաթոյ ծառայք. դատաւորք սորա կաշառառութ եւ վասն կաշառոյ գողանային զիրաւունս. դատաստան որբոց ոչ առնէին, եւ յիրաւունս այրեաց ոչ խոնարհէին: Վաշխից եւ տոկոսեաց արէնք եղան, եւ ցորենոյ բազմապատկութիւն.... (573):

Եսայի մարգարե

Արծաթ ձեր անփորձ, վաճառականք ձեր խառնեմ ջուր ընդ գինի, իշխանք ձեր ապստամբք՝ գողակիցք են գողոց, սիրեն զկաշառս, զվրիժագործք. որբոց իրաւունս ոչ առնեն, եւ դատաստանի այրեաց՝ ունկն ոչ դնեն (Ես. Ա 22–23):

Ինչպես տեսնում ենք, հատվածը գրեթե նույնությամբ կրկնված է: Նույնը կարելի է ասել նաեւ Եսայու մարգարեության Գ գլխի վերաբերյալ: Այստեղ քննադատվող կանանց պնդանքներում ու ամբարտապանությունը կրկնվում են Արիստակես Լաստիվերցու երկի ԺԲ գլխում:

Արիստակես Լաստիվերցու համար փրկության ծրագիր է նաեւ Հովնանի մարգարեության Գ գլուխը: Այդ պատճառով պատմիչն այս անգամ չի բավարարվում միայն մեջբերմամբ, այլ վերապատմում է ամբողջ հատվածը: Մարգարեին հավատարիմ միմկեցիք զղջում են իրենց բռնած չար ուղու համար եւ քուրճեր հագած՝ իրենց թագավորի հետ սկսում են աղոթել ու ծոմ պահել, մինչեւ որ Աստված, այդ ողբ ու կոծը տեսնելով, նրանցից հեռացնում է բոլոր չարիքները: Ինչպես տեսնում ենք, այս քաղաքներում եւս ունի *ելք առաջարկող գործառնություն*:

«Կարծական եղեւ մեզ այս կեանքս» (591).— գրում է Արիստակես Լաստիվերցին, եւ ինքն էլ փորձում է հասկանալ, թե ինչու: Գուցե, որ մեր հայրերի մեղքերն ենք կրում (միտքը կրկին Աստվածաշնչից է). այդ դեպքում ինչո՞ւ է Աստված մոռանում Եզեկիելի բերանով հայտնածը, թե այլեւս ոչ ի՞նչ մեղքի համար որդուն կպատժի, ոչ էլ ի՞նչը՝ որդու պատճառով: Ահա թե ինչու Եզեկիելի ողբերից ընտրված հատվածն ընթերցողն է կասկածի տարրեր ունի: Սակայն կասկածն ու երկմտանքն արտահայտելու ձեւը կրկին վերապահվում է Սուրբ Գրքին, որովհետեւ, ինչպես մեկ անգամ արդեն ասել ենք, ԺԱ դարի պատմիչը, եթե համարձակվում է վիճել Աստծու հետ, ապա այդ անում է միայն Սուրբ Գրքի միջոցով, իսկ տվյալ մեջբերումն իրականացնում է *կասկածի գործառնությամբ*: «Պատմության» մեջ շատ են այն վկայակոչումները, որոնք ունեն *ուղղորդիչ գործառնություն*: Դա երեսուն է այն հատվածներում, որտեղ մեջբերված տողն այնքան էլ չի միաձուլվում բնագրին, կամ գոնե դրա անհրաժեշտությունը չի զգացվում, թեւեւ վկայակոչումը բովանդակապես լիովին համապատասխանում է «Պատմության» սկզբնական նպատակադրմանը: Պարզապես նախընտրելի հատվածներից տողեր ներմուծելով՝ պատմիչը կարծես ուղղորդում է իր ընթերցողին դեպի աստվածաշնչյան այս կամ այն հատվածը, որտեղ նրան առավել անհրաժեշտ ճշմարտություն է տեսնում: ➔ *Էջ 8*

Տոն Սրբոց Թարգմանչաց

«Ճանաչել զհմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ...»
(Առակաց Ա 2):

Սրբոց Թարգմանչաց տոնը Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու ազգային-եկեղեցական տոներից է։ այն «սրբոց թարգմանչաց վարդապետացն մերոց», առաքել հստակ՝ վեց թարգմանիչների՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի եւ նրա աշակերտներ (ավագ ու կրտսեր) Եղիշեի, Մովսես Խորենացու, Դավիթ Անհաղթի, Գրիգոր Նարեկացու եւ Ներսես Շնորհալու (Կլայեցի) հիշատակի օրն է։ Այս կարեւորագույն տոնը խորհրդանշում է հայոց գրերի գյուտը, Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունը եւ հայ դպրության սկզբնավորումը։

Դեռեւս 301 թվականին, երբ քրիստոնեությունը Հայոց աշխարհում հռչակվեց պետական կրոն, հայ ժողովուրդը գրում եւ կարդում էր հունարենով ու ասորերենով։ արդյունքում քչերն էին կարողանում հասկանալ Աստվածաշունչը եւ Տիրոջ պատգամները, ինչը խոցելի էր դարձնում մեր հավատքը։ Հայոց եկեղեցում ծիսապաշտամունքային արարողությունները կատարվում եւ Սուրբ Գիրքն ընթերցվում էր ասորերենով, եւ Աստծու խոսքը շատերի սրտին չէր դիպչում։ Հայաստանը 387 թվականին բաժանվում է երկու հզոր տերությունների՝ Սասանյան Պարսկաստանի եւ Բյուզանդիայի միջեւ։ պատմական իրադարձությունների բերումով՝ հայ ժողովուրդը կանգնում է ձուլման վտանգի առջեւ։ Ամիրաթեոս էր ստեղծել հայոց գրեր, որոնցով կկարողանային ոչ միայն թարգմանել, մեկնել Սուրբ Գիրքը, աստվածատուր պատգամները, այլ նաեւ կանխորոշել հայոց ինքնությունը։

Ահա պատմական այսպիսի պայմաններում է Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետը Սահակ Ա Պարթեւ կաթողիկոսի (387–439 թթ.) օրհնությամբ եւ Կոնստանդնուպոլսի արքայի աջակցությամբ ձեռնամուխ լինում հայոց գրերի ստեղծմանը, այնուհետեւ՝ հայ դպրության սկզբնավորմանն ու Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությանը։

Այդ նպատակով Մեսրոպ Մաշտոցը մի խումբ աշակերտների հետ գնում է Եդեսիա, ուսումնասիրում օտարալեզու մատյանները, խորհրդակցում ասորի եւ հույն գիտունների հետ։ Վարդապետի վարքագիր Կորյունը վկայում է, որ 405 թվականին Եդեսիայում «նա իր սուրբ աջով հայրաքար ծնում է նոր ու սքանչելի ծնունդներ՝ հայերեն լեզվի նշանագրեր»։ Ըստ ավանդության՝ Մեսրոպ Մաշտոցը մի պահ հայացքը թեքում է այն մագաղաթից, որի վրա գրում էր, եւ տեսնում է Աստծու ձեռքը, որ ձախից աջ գրում էր հայոց այբուբենի տառերը։ Եդեսիայում նա նորաստեղծ տառերը դասավորում է՝ օգտվելով հունարեն այբուբենի հերթականությունից, տառերին տալիս է անվանումներ, ապա որոշում դրանց թվային արժեքները։

Տառերի արարումից հետո Մեսրոպ Մաշտոցը գնում է Սամոսատ, որտեղ Հռոմի անունով մի հունագետի օգնությամբ գեղագրում է հայոց գրերը։

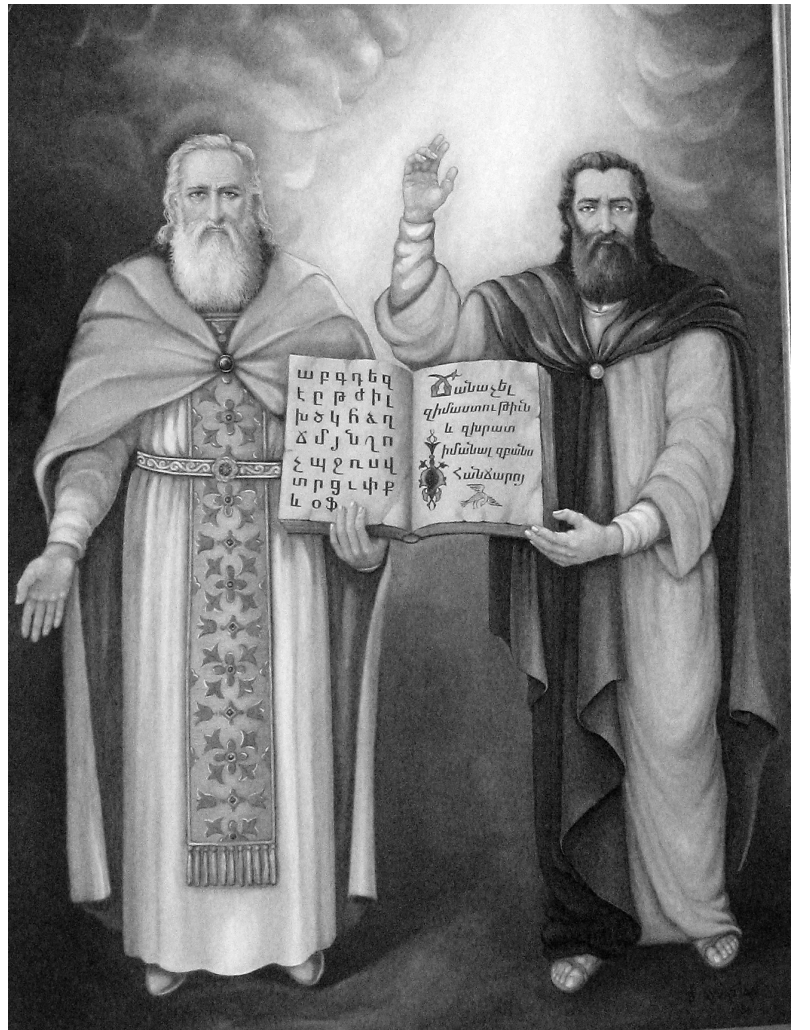
Հայոց աստվածատուր գրերի ստեղծումից հետո սկսվում է Աստվածաշունչ մատյանի ամբողջական թարգմանությունը, ինչը, մշակումներով ու լրացումներով հանդերձ, տեւում է շուրջ 30 տարի։ Սահակ Ա Պարթեւ հայրապետն ու Մեսրոպ Մաշտոցը, ինչպես նաեւ նրանց աշակերտները՝ Եզնիկ Կողբացին, Հովսեփ Պաղնացին, Կորյունը, Ղեւոնդ Վանանդեցին եւ մյուսները, իրենց մտքի ողջ զորությունն ու ձիգն են ներդնում՝ ձեռնամուխ լինելով Աստվածաշնչի թարգմանության սրբազան առաքելությանը։ Նրանց անկրկնելի եւ անըստգյուտ թարգմանության շնորհիվ Սուրբ Գրքի հայերեն օրինակն անվանվեց «Թագուհի թարգմանութեանց»։

Աստվածաշունչն այլեւս հայերեն էր։ Աստված խոսում էր հայերեն։ Թարգմանված առաջին հատվածը Սողոմոն Իմաստունի «Առակաց գրքից» էր՝ «Ճանաչել զհմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»։ Ահա այս սրբազան խոսքերը դառնում են ազգային փրկության ավետիս, իմաստության լույս, որ ճառագում է թարգմանիչ հայերի շնորհիվ

եւ լուսավորում մեր պատմության ողջ ընթացքը։

Սրբոց Թարգմանչաց ջանքերով սկզբնավորվում է հայ դպրությունը, ստեղծվում են ազգային ինքնուրույն եւ թարգմանական գրականությունը, պատմագրությունը, փիլիսոփայական, բնագիտական, հակաճառական, մեկնողական, տոմարագիտական երկասիրությունները։ Նրանց շնորհիվ առավել են որոշարկվում մեր ազգային ինքնությունը, մշակութային յուրօրինակությունը։ Թարգմանչաց սուրբ ձեռքերով գրվում են աստվածընկալ աղոթքներ, հոգեպարար շարականներ։ Սահակ-մեսրոպյան շրջանում, ինչպես նաեւ հետագայում հունարենից եւ ասորերենից հայերեն են թարգմանվում եկեղեցական նշանավոր հայրեր Բարսեղ Կեսարացու, Հովհան Ոսկեբերանի, Եփրեմ Ասորու, Աթանաս Ալեքսանդրացու, Գրիգոր Նազիազանցու, Կյուրեղ Ալեքսանդրացու, Գրիգոր Նյուսացու եւ ուրիշների մեկնողական, դավանաբանական, ջատագովական երկերը, հակաճառական գրվածքները, որոնք նպաստում են հայ աստվածաբանական մտքի զարգացմանը։ Բնականաբար, թարգմանչաց շարժումը պարարտ հող է նախապատրաստում հայ քրիստոնեական ինքնուրույն գրականության, եկեղեցական մատենագրության ստեղծման համար։ Կարող ենք պատկերավոր ասել՝ Սուրբ Թարգմանիչներն Աստծուն իջեցրին հայ մարդու հոգու մեջ, իսկ մարդկային միտքը, իմաստության ներշնչմամբ, բարձրացրին դեպի անմատչելի Լույսը։ Հիրավի, քրիստոնեությունը միս եւ արյուն դարձավ հայի համար, դարձավ զորություն ու հոգեւոր գեներ։

Առաջին թարգմանիչներն էին Ս. Մեսրոպ Մաշտոցը, Ս. Սահակ Պարթեւն ու նրանց 100 աշակերտները, որոնցից անվանապես հիշատակվում են մոտ 30-ը (ավագ եւ կրտսեր)։ Հայաստանյայց եկեղեցին, ըստ արժանվույն գնահատելով այդ մեծամունտ սրբերի վարքը, ազգանվեր գործունեությունը, մի քանի տոն է սահմանել նրանց հավերժ հիշատակի համար։ Նախ՝ Բուն Բարեկենդա-

մին նախորդող կիրակիից առաջ՝ շաբաթ օրը, տոնվում է Ս. Սահակ Պարթեւի հիշատակը, ապա հուլիսի վերջին կամ հուլիսի սկզբին՝ նշվում է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Ս. Սահակ Պարթեւի տոնը, իսկ հոկտեմբեր ամսին միասնաբար տոնախմբվում է վեց նշանավոր թարգմանիչների հիշատակը՝ զխավորությամբ Ս. Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետի։ Ի գոհություն նրանց աստվածընկալ առաքելությամբ՝ Սրբոց Թարգմանչաց անունով կառուցվել են բազմաթիվ վանքեր, եկեղեցիներ եւ կրթական մի շարք կենտրոններ։

Ամեն տարի այս տոնելի օրերը մեզ հիշեցնում են Տիրոջ խոսքը լսելու, ճանաչելու եւ այն ընկալելի դարձնելու իրողությունը։ Իրապես, Թարգմանչաց նշանակալի շարժումը 5-րդ դարով չի ավարտվում, այլ հարատեւում է հայ ժողովրդի պատմության հետագա դարերում։

Այսօր եւս Սուրբ Թարգմանիչները շարունակում են իբրեւ փարոս

լուսավորել մեր ընթացքը։ Հայոց եկեղեցու հայրերն այժմ էլ կարծես խոսում են մեզ հետ եւ խրատում։ Սահակ Պարթեւ հայրապետը սովորեցնում է վեհամեծ եւ խոնարհ լինել, Մաշտոց վարդապետը՝ աներկյուղ լինել եւ անձանձիր աղոթքով հաղթահարել ապագայական դժվարությունները, Եզնիկ Կողբացին՝ հավատքն անաղարտ պահել եւ այն պաշտպանել, Եղիշեն՝ հայրենասիրության անմոռն ղզին է փոխանցում դարերի խորքից, Մովսես Խորենացին ուսուցանում է հայոց սրբազան պատմությունը, Անանիա Շիրակացին առաջնորդում է բնության եւ տիեզերքի անսահման գաղտնիքների լաբիրինթոսում, Գրիգոր Նարեկացին իր անմեկնելի աղոթամատյանով ու տաղերով մեր հոգին բարձրացնում է առ Աստված եւ այն խաղաղության լույսերի մեջ պահում, Ներսես Շնորհալին հայոց անխախտ հավատքն է բանաձեւում ու փոխանցում մեզ՝ այն խառնվելով դարավոր եւ աստվածադիր ավանդության վրա, սովորեցնելով Աստծու փառքը օրհներգել։

Այդ մեզ մնում է աղոթել Աստծուն եւ խնդրել, որ Սուրբ Թարգմանչաց ոգին եւ նրանց շնորհները հարատեւեն յուրաքանչյուր հայի հոգում, քանզի նրանց միջոցով Աստված մեզ հետ խոսեց մեր իսկ լեզվով՝ հայերեն։ Նրանք հարդարեցին այն ուղին, որով մենք՝ հայերս, մոտեցանք Աստծուն, իսկ Աստված՝ մեզ։ Նշելով Թարգմանչաց սուրբ հիշատակը՝ փորձում ենք նրանց արժանին մատուցել անձնվեր ծառայության եւ ազգասիրության համար։ Տոնը լավագույն առիթն է ոչ միայն լուսավորվելու նրանց աստվածային իմաստությամբ, քայլելու նրանց անցնող ռոմանտիկությամբ, այլ նաեւ շարականագրի բառերով խնդրելու Սրբոց Թարգմանչաց բարեխոսությունը։

Որ զգիտութիւն քո գերկնային եւ զհոգեւոր զիմաստութիւն Առատապէս ծաւալեցեր յեկեղեցիս Հայաստանայց Ի ձեռն սրբոց Թարգմանչացն. Աղաչանօք սոցա ողորմեալ մեզ, Աստուած:

ԵԼԵՆԱ ԱՐԱՍԽԱՆՅԱՆ

Շարական Սրբոց Թարգմանչաց

Որք թագաւորաց, ազգաց եւ ազանց գերագոյն ցուցին արփիափայլ Ձերզս հոգեւորս ընտրեալ դասուց վերին Սիովնի. Ամնատոյց Լուսոյն երկրպագեսցուք:

Որ խորհրդեամբ ճշմարիտ Լուսոյ Փառաց Անեղին նկարագրեցաւ մեզ գիր կենդանի Յարգամղ մաքուր մեծին Մեսրոպայ. Ամնատոյց Լուսոյն երկրպագեսցուք:

Որք զծածկեալ խորհուրդ աստուածգիտութեան ՏՏօրինաբար յայտնեալ ծանուցին Համգոյն սրբոյ մեծին Մովսէսի. Ամնատոյց Լուսոյն երկրպագեսցուք:

Որ յօրինակ ճշմարիտ սիրոյ սուրբ առաքելոցն Աղբերաբար ի ձեզ էացաւ հոգի շնորհաց բոխումն անսպառ. Ամնատոյց Լուսոյն երկրպագեսցուք:

Որ երկընդմբք սուրբ լուսաւորջօք տանս Թորգոմայ Հաստատեցեր զեկեղեցիս Հայաստանայց, Ձլոյս իմաստից ի մեզ ծագելով. Մաղթանօք սոցա, Քրիստոսն, խնայեալ ի մեզ:

Որք զարդարեցին տնօրինաբար զիմաստս Անեղին, Հաստատելով յերկրի զգիր կենդանի Հովնուել զհօտ նոր Իսրայէլի. Երգով քաղցրութեան հնչմամբ ՁԱստուած օրհնեսցուք:

Որք զերկրաւոր մեծութիւն փառաց խաւար կոչեցին, Ապաւինելով ի յոյս անմահ Փեսային Անճառ Բանին արժանի եղեն. Երգով քաղցրութեան հնչմամբ ՁԱստուած օրհնեսցուք:

Որք զօրութեամբ Հօր Իմաստութեան Էին անեղի Հաստատեցին զաթոռ սրբոյն Գրիգորի Թարգմանութեամբ նշանագրութեան. Երգով քաղցրութեան հնչմամբ ՁԱստուած օրհնեսցուք:

Որք նորափետուր բանիւ զարդարեալ Պայծառագգեցան եկեղեցիք Հայաստանայց Ի ձեռն սրբոյն Սահակայ. Երգով քաղցրութեան հնչմամբ ՁԱստուած օրհնեսցուք:

ԴԻՄԻՏՐԻ ԼԻՍԱՎԵՐԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԲԱՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նամակներ երիտասարդ ընթերցողներին

Տարեց մարդու եւ երիտասարդի յուրաքանչյուր գրույց վերածվում է խրատատվության: Դրությունը միշտ այդպես է եղել եւ, հավանաբար, միշտ այդպես էլ կմնա: Կջանամ խոսել հակիրճ եւ միայն ինձ համար ամենակարեւոր բանի մասին, ինչպես այն պատկերացնում եմ՝ փոխանցել ապրած կյանքի փորձառությունը:

Ընթերցողի հետ իմ գրույցների համար ընտրել եմ մամակի ձեւը: Դա, իհարկե, պայմանական է: Նամակներին ընթերցողներին պատկերացնում եմ որպես ընկերներ: Ընկերներին ուղղված մամակներն ինձ թույլ են տալիս գրել պարզ:

Ինչո՞ւ մամակներս հենց այսպես դասավորեցի: Նախ՝ իմ մամակներում գրում եմ կյանքի նպատակի եւ իմաստի, վարքի գեղեցկության վերաբերյալ, իսկ հետո անդրադառնում եմ մեզ շրջապատող աշխարհի գեղեցկությանը, այն գեղեցկությանը, որը բացահայտվում է արվեստի գործերում: Այդ ամում եմ, քանի որ շրջապատի գեղեցկությունն ընկալելու համար մարդն ինքը պետք է լինի հոգեպես գեղեցիկ, խոր, կանգնած լինի կյանքի ճիշտ դիրքերում: Փորձեք հեռադիտակը բռնել դողացող ձեռքերով. ոչինչ չեք տեսնի:

Նամակ առաջին ՄԵԾԸ՝ ՓՈՔՐԻ ՄԵՋ

Նյութական աշխարհում մեծը չես գետեղի փոքրի մեջ: Սակայն հոգեւոր արժեքների ոլորտում այդպես չէ. փոքրի մեջ կարող է տեղավորվել անհամեմատ մեծը, իսկ եթե մեծի մեջ ջանամք գետեղել փոքրը, ապա մեծը պարզապես կդադարի գոյություն ունենալուց:

Եթե մարդն ունի մեծ նպատակ, ապա այն պետք է դրսևորվի ամեն ինչում, թվում է թե՛ հենց անմշակ մեջ: Պետք է լինել ազնիվ աննկատելիում եւ դիպվածականում. այնժամ միայն կլինես ազնիվ մաեւ քո մեծ պարտականության կատարման մեջ: Մեծ նպատակը համակում է մարդուն ամբողջությամբ, դրսևորվում նրա յուրաքանչյուր արարքում, եւ չի կարելի մտածել, որ ստոր միջոցներով կարելի է հասնել բարի նպատակի:

«Նպատակն արդարացնում է միջոցները» ասացվածքը կործանարար եւ բարոյագուրկ է: Դա լավագույնս ցույց է տվել Դոստոևսկին «Ոճիր եւ պատիժ»-ի մեջ: Այդ ստեղծագործության գլխավոր գործող ամձը՝ Բոդիոն Ռասկոլնիկովը, մտածում էր, որ սպանելով գարշելի պառավ վաշխառուին՝ կհայթայթի դրամ, որով հետագայում կկարողանա մեծ նպատակների հասնել եւ մարդկանց բարեգործություն անել, սակայն ենթարկվում է ներքին կործանման: Նպատակը հեռու եւ անհասանելի է, իսկ հանցագործությունը՝ իրական. այն սարսափելի է եւ ոչնչով չի կարող արդարացված լինել: Չի կարելի վեհ նպատակների ձգտել ստոր միջոցներով: Պետք է հավասարապես ազնիվ լինել ինչպես մեծի, այնպես եւ փոքրի մեջ:

Ընդհանուր կանոն. մեծը փոքրի մեջ պահպանել պետք է մաեւ մասնավորապես գիտության ոլորտում: Գիտական ճշմարտությունն ամեն ինչից թանկ է, եւ դրան պետք է հետեւել գիտական հետազոտության բոլոր մանրամասնություններում եւ գիտնականի կյանքում: Իսկ գիտության մեջ «փոքր» նպատակների, հակառակ փաստերին՝ «ուժով» ապացույցի, հետեւությունների «ուշագորավության» եւ «արդյունավետության» կամ ցանկա-

ցած ինքնաառաջնորդման ձգտելու դեպքում գիտնականն անխուսափելիորեն կծախողի՝ միգուցե ոչ անմիջապես, սակայն վերջնաարդյունքում: Երբ սկսվում է հետազոտությունից ստացված արդյունքների ուռճացում կամ փաստերի նույնիսկ անմշան մեծագափիում, եւ գիտական ճշմարտությունը հետին պլան է մղվում, գիտությունը դադարում է գոյություն ունենալուց, իսկ ինքը՝ գիտնականը, վաղ թե ուշ դադարում է գիտնական լինելուց:

Կճռականորեն պետք է մեծը պահել ամեն ինչում: Այդ դեպքում ամեն ինչ հեշտ եւ պարզ է:

Նամակ երկրորդ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՂՋ ԿՅԱՆՔՆ Է

Երբ սովորում էի դպրոցում, իսկ այնուհետեւ՝ համալսարանում, ինձ թվում էր, որ իմ «չափահասության շրջանի կյանքը» անցնելու է ինչ-որ միանգամայն այլ իրադրության մեջ, կարծես թե այլ աշխարհում, եւ ինձ շրջապատելու են բոլորովին այլ մարդիկ: Ներկայից որեւէ բան չի մնալու.... Իսկ իրականում ամեն ինչ այլ կերպ ստացվեց: Իմ հասակակիցները մնացին ինձ հետ: Իհարկե, ոչ բոլորը. շատերին մահը տարավ: Եվ, այնուամենայնիվ, երիտասարդության ընկերները գտնվեցին ամենահավատարիմն ու մնայունը: Ծանոթների շրջանակն անսովոր մեծացավ, սակայն իրական ընկերները հմերն են: Իսկական ընկերները ձեռք են բերվում երիտասարդության տարիներին: Չիշում եմ, որ մայրիկիս համար իրական ընկերներ մնացին միայն նրա գիմնագիայի ընկերուհիները: Չայրիկիս ընկերները եղել են նրա իմաստաստի համակուրսեցիները: Եվ որքան էլ ես հետեւել եմ, ընկերությունս համար «բաց լինելը» տարիքի հետ աստիճանաբար նվազում է: Երիտասարդությունը մտերմության ժամանակաշրջանն է: Այդ մասին անհրաժեշտ է հիշել եւ ընկերներին պահպանել, քանզի իսկական ընկերությունը մեծապես օգնում է եւ դժբախտության, եւ ուրախության ժամանակ: Չէ՞ որ ուրախության ժամանակ եւս օգնություն է անհրաժեշտ. օգնություն, որպեսզի միմեջեւ հոգուդ խորքը զգաս երջանկությունը,

զգաս եւ բաշխես այն: Անբաշխելի ուրախությունն ուրախություն չէ: Երջանկությունը փչացնում է մարդուն, եթե այն միայնակ է ապրում: Երբ որ գալիս է դժբախտության, կորուստների ժամանակը, դարձյալ չի կարելի միայնակ մնալ: Վայ մարդուն, եթե նա միայնակ է:

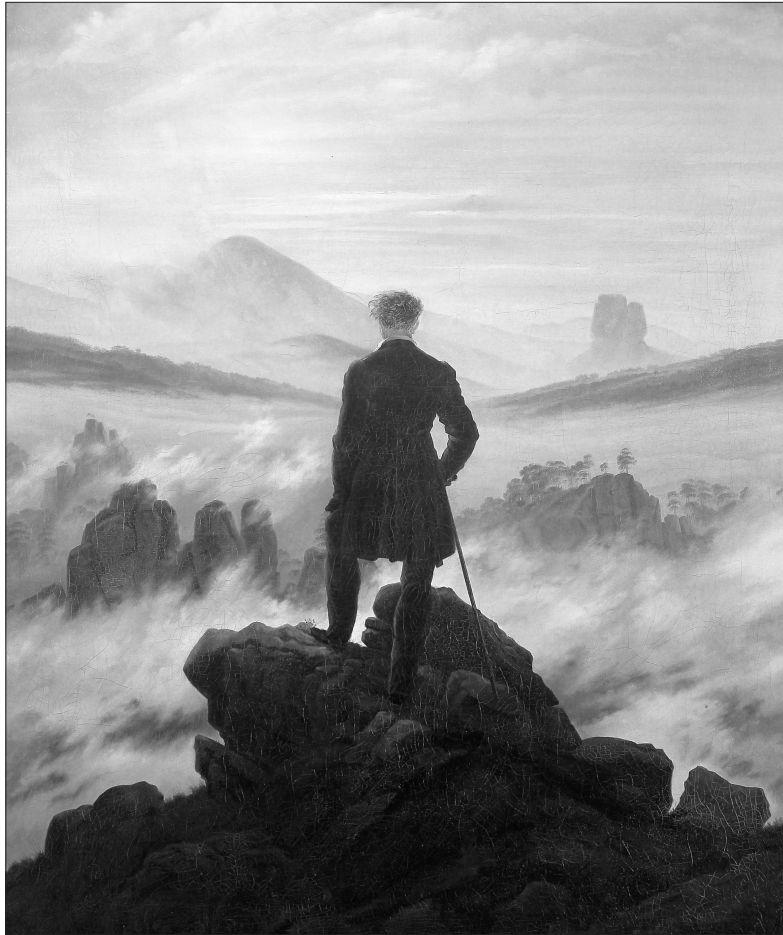
Ուստի պահպանեք երիտասարդությունը մինչեւ խոր ծերություն: Գնահատեք այն բոլոր լավ բաները, որոնք ձեռք եք բերել երիտասարդության տարիներին, մի՛ վատնեք երիտասարդության հարստությունը: Երիտասարդության ժամանակ ձեռք բերված որեւէ բան ամենք չի անցնում: Երիտասարդության տարիներին ձեւավորված սովորությունները պահպանվում են ողջ կյանքի ընթացքում. աշխատանքային հմտությունները՝ նույնպես: Ընտելացել ես աշխատելուն, ապա աշխատանքը միշտ կպարզեւի ուրախություն: Եվ որքան է դա կարեւոր մարդկային երջանկության համար: Չկա ծուլ՝ աշխատանքից, ջանքից միշտ խուսափող մարդուց ավելի դժբախտ մեկը...

Ինչպես երիտասարդության, այնպես է եւ ծերության ժամանակ: Երիտասարդության տարիների լավ հմտությունները կհեշտացնեն կյանքը, անմիտները կբարդացնեն եւ կոժվարացնեն այն:

Եվ դարձյալ՝ ռուսական ասացվածք կա. «Երիտասարդությունից պահպանիր պատիվը»: Երիտասարդ ժամանակ կատարված բոլոր արարքները մնում են հիշողության մեջ: Լավերն ուրախացնելու են, վատերը չեն թողնելու քնել:

Նամակ երրորդ ԱՄԵՆԱՄԵԾԸ

Իսկ ի՞նչ է կյանքի ամենամեծ նպատակը: Մտածում եմ. ավելացնել բարին մեր շրջապատում: Իսկ բարին ամենից առաջ բոլոր մարդկանց երջանկությունն է: Այն ձեւավորվում է շատ բաներից, եւ ամեն անգամ կյանքը մարդու առջեւ խնդիր է դնում, որը կարելի է լուծել կարողանալ: Կարելի է փոքր բաներում բարիք անել մարդուն, կարելի է եւ մեծի մասին մտածել, սակայն փոքրը եւ մեծը չի կարելի տարանջատել: Շատը, ինչպես արդեն ասել եմ, սկսվում է մանրուքից, ծնունդ է առնում ման-

կության ժամանակ եւ մերձավորի մեջ:

Երեխան սիրում է իր մորն ու հորը, եղբայրներին եւ քույրերին, իր ընտանիքը, իր տունը: Աստիճանաբար ընդլայնվելով՝ նրա կապվածությունը տարածվում է դպրոցի, գյուղի, քաղաքի, իր ողջ երկրի վրա: Իսկ դա արդեն բոլորովին մեծ եւ խոր զգացմունք է, թեւեւ այդտեղ էլ չի կարելի կանգ առնել եւ պետք է մարդու մեջ սիրել մարդուն:

Պետք է լինել հայրենասեր եւ ոչ թե ազգայնամուլ: Անհրաժեշտություն չկա ատելու ամեն մի օտար ընտանիքի, որովհետեւ սիրում ես բոլոր: Կարիք չկա ատելու այլ ժողովուրդների, որովհետեւ դու հայրենասեր ես: Չայրենասիրության եւ ազգայնամուլության միջեւ առկա են ահռելի տարբերություններ: Առաջինի դեպքում՝ սերը սեփական երկրի հանդեպ, երկրորդի դեպքում՝ ատելությունը մյուս բոլորի նկատմամբ:

Բարու մեծ նպատակն սկսվում է փոքրից՝ բարիք ցանկանալով սեփական մերձավորներին, սակայն տարածվելով՝ այն ընդգրկում է հարցերի առավել լայն շրջանակ:

Դա մնում է ջրի կոհակներին: Սակայն ջրի կոհակները ծավալվելով դառնում են ավելի թույլ: Իսկ սերն ու ընկերությունը, աճելով եւ տարածվելով շատ բաների վրա, մոր ուժ են ստանում, դառնում առավել վեհ, իսկ մարդը՝ դրա կենտրոնը՝ առավել իմաստուն:

Սերը չպետք է լինի անպատասխանատու. այն պետք է լինի ողջախոհ: Դա նշանակում է, որ այն պետք է համակցված լինի թերությունները նկատելու կարողության հետ, պայքարի թերությունների դեմ, ինչպես յուրաքանչյուր մարդու դեպքում, այնպես եւ շրջապատող մարդկանց պարագայում: Այն պետք է զուգակցված լինի իմաստության, անհրաժեշտ ունայնից ու կեղծից զատելու կարողության հետ: Այն չպետք է լինի կույր: Կույր հիացմունքը (այն նույնիսկ չես կարող սեր անվանել) կարող է հանգեց-

նել զարհուրելի հետեւանքների: Իր երեխայի ամեն ինչով հիացող եւ նրան ամեն ինչում խրախուսող մայրը կարող է դաստիարակել բարոյական հրեշ: Գերմանիայի նկատմամբ կույր հիացմունքը («Գերմանիան առավել է ամենից»՝ գերմանական շովինիստական երգի բառերը) հանգեցրեց անցիզմին, Իտալիայի նկատմամբ կույր հիացմունքը՝ ֆաշիզմին:

Իմաստությունը խելքն է՝ միացած բարության հետ: Խելքն առանց բարության խորամանկություն է: Իսկ խորամանկությունն աստիճանաբար դալկանում է եւ վաղ թե ուշ անպայման շրջվում հենց խորամանկի դեմ: Այդ պատճառով խորամանկությունն ստիպված է թաքնվել: Իսկ իմաստությունը բաց եւ հուսալի է: Այն չի խաբում ուրիշներին եւ ամենից առաջ՝ հենց իմաստուն մարդուն: Իմաստությունն իմաստունին բերում է բարի համբավ եւ հաստատուն երջանկություն, բերում է հուսալի ու երկարաժամանակյա երջանկություն եւ այն հանգիստ խիղճը, որն ամենից արժեքավորն է ծերության ժամանակ:

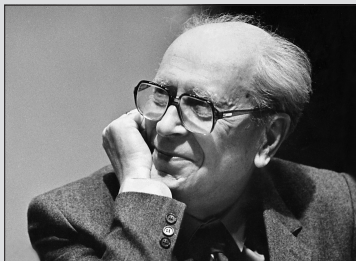
Ինչպե՞ս արտահայտեմ այն ընդհանուրը, որն առկա է իմ երեք՝ «Մեծը՝ փոքրի մեջ», «Երիտասարդությունը ողջ կյանքն է» եւ «Ամենամեծը» դրույթների միջեւ: Այն կարելի է արտահայտել մեկ բառով, որը կարող է դառնալ կարգախոս՝ «Չավատարմություն»: Չավատարմություն այն մեծ սկզբունքներին, որով պետք է առաջնորդվի մարդը մեծ եւ փոքր բաներում, հավատարմություն իր անբասիր երիտասարդությանը, իր հայրենիքին՝ այդ հասկացության լայն եւ մեղ իմաստներով, հավատարմություն ընտանիքին, ընկերներին, քաղաքին, երկրին, ժողովրդին: Վերջին հաշվով՝ հավատարմությունը հավատարմություն է ճշմարտությանը՝ ճշմարտություն-իսկությանը եւ ճշմարտություն-արդարությանը:

Շարունակելի

Ռուսերենից թարգմանությունը՝ Տ. Անդրեաս վրդ. ԵՋԵԿՅԱՆԻ

Դմիտրի Սերգեևիչ Լիխաչովի (1906–1999)՝ ռուս ականավոր բանասերի, մշակութաբանի եւ արվեստագետի հարուստ եւ բազմաբովանդակ գիտական-գրական ժառանգության մեջ հատկապես առանձնանում է «Նամակներ բարու մասին» ստեղծագործությունը:

Այստեղ հեղինակը, իր կյանքի փորձառությունից ելնելով, պատգամում է երիտասարդությանը թե՛ առօրյա կյանքում եւ թե՛ մասնագիտական գործունեության մեջ միշտ առաջնորդվել արդարության, ազնվության, ընկերասիրության եւ հայրենասիրության վեհ սկզբունքներով:

Աստվածաշնչյան վկայակոչումներն Արիստակես վարդապետ Լաստիվերցու «Պատմության» մեջ

← էջ 5

Օրինակ՝ Լ սաղմոսի ընդհանուր թեմատիկան թշնամիներից փրկվելու համար Աստծուց օգնություն խնդրելու եւ հույսն Աստծու վրա դնելու, հույսը չկորցնելու մասին է։ Արիստակես Լաստիվերցին ընտրել է «Մոռացեալ եղէ ես որպէս մեռեալ ի սրտէ...» (հմր. 13) տողը։ Աստվածաշնչյան բնագրում այս տողն այլ իմաստ ունի, Արիստակես Լաստիվերցու երկուն այլ իմաստով է գործածված, *սակայն համընկնում են «Պատմության» տողի եւ աստվածաշնչյան տողի նպատակադրումները*։ Այսպիսի ուղղորդիչ վկայակոչումների համդիպում ենք նաեւ աստվածաշնչյան այլ հատվածներից։

«Պատմության» մեջ կան վկայակոչումներ, որոնք, թվում է, ուղղակի բնագրին հարմար մեջբերումներ են, ինչպես մեր ժամանակակիցն իր ամենասիրելի գրքից կլսուի, եւ միտքն էլ թաթախված կլինի այդ գրքի գաղափարների մեջ։ Սակայն տրամաբանությունը միշտ նույնն է. փաստը ցույց է տալիս, որ Արիստակես Լաստիվերցին չունի որեւէ մեջբերում կամ սուրբգրային հիշատակում, որ հազար թելով չկապվի իր բուն նպատակադրմանը՝ ազգի փրկությանն այն աղետալի վիճակից, որին հասել է։ Նման դեպքերում եթե ոչ մեջբերման իմաստը, ապա գոնե տվյալ քաղաքերումն արված հատվածում գործող կերպարն է ընտրված ասելիքի հաստատման համար (կրկին՝ *ուղղորդիչ*)։ Այսպես՝ պատմիչը Հոբի գրքից ընդամենը մի վկայակոչում ունի, բայց վերջինս չարչարանքներ ու դժբախտություններ կրած մարդու կերպար է, որի դիմակայելը փորձությանը (այն, ինչ Արիստակես Լաստիվերցին ակնկալում է իր ժամանակակից ընթերցողից) ավարտվում է առավել մեծ փառքի ու երջանկության արժանանալով։

Ուղղորդիչ է նաեւ Հովհաննեսի Ավետարանի ժեզվից վկայակոչումը։ Այդ գլխում Քրիստոս խորհուրդներ է տալիս իր աշակերտներին. «Հաստատուն կացեք ի սեր իմ. եթե պահիցեք զպատուիրանս իմ, կայջիք ի սեր իմ...» (Յովհ. Ժե 9–10)։ Ըստ Ավետարանից արված մեկ այլ վկայակոչման՝ Արիստակես Լաստիվերցին փորձել է Քրիստոսի խոսքերը համապատասխանեցնել իր նկարագրած իրականությանը, եւ դրանից որոշակի հակասություն է առաջացել իր ներկայացրած փաստերի ու աստվածաշնչյան համապատասխան հատվածի ընդհանուր իմաստի միջեւ։ Քրիստոս նախագովաւացնում է այն հալածանքների մասին, որ իր հետևորդները կրելու են. «...Եկեցե՛ք ժամանակ, զի ամենայն որ սպանակիցէ՛ զձեզ, համարիցի՛ պաշտօն մատուցանել Աստուծոյ» (Յովհ. Ժժ 2)։ Մինչդեռ Արիստակես Լաստիվերցին նախ նկարագրում է այն մեղքերն ու արատները, որ կային Արծն քաղաքում՝ եկեղեցիների անհավատարմությունն առաքելական հավատքին, իշխանի, դատավորի անիրավությունն, ընչասիրությունն, կանանց պճնասիրությունն եւ այլն։ Այս ամենը թեւեւ ցույց է տալիս, որ Արծնը կործանման արժանի մի քաղաք է, բայց Արիստակես Լաստիվերցին Սուրբ Գրքից հենց վերոնշյալ տողն է բերում, որը կրկին մարդկանց կոչումներ դեպի Աստված։ Այն մխիթարություն, ավելի ճիշտ՝ քաջալերություն եւ սփոփում է Քրիստոսով. «Եւ զայն արասցեն ընդ ձեզ վասն անուան իմոյ, զի ոչ ծանեան զիս...» (հմմտ. Յովհ. Ժե 17–18), քանի որ ակնհայտ են պատմիչի ցավն ու կարեկցանքն Արծնում տեղի ունեցածի վերաբերյալ, ինչպես նաեւ թշնամու գազանությունների անուղղակի դատապարտումը։

Արծնի կրածը մեամեցնելով Քրիստոսի հետևորդների կրած չարչարանքներին՝ պատմիչն իր հերոսներին հուշում է վարվել նրանց օրինակով՝ ավելի հավատարիմ դառնալ Աստծու Որդուն։ Սա եւ պատմիչի անանց սիրո արտահայտությունն է քաղաքի նկատմամբ, եւ *ուղղորդիչ գործառույթի* դրսևորում։

Մենք խոսեցինք վկայակոչումների միայն իմաստային

գործոնով պայմանավորված ընտրության մասին, սակայն ձեւային կամ կառուցվածքային գործոնը նույնպես դեր ունի դրանց ընտրության մեջ։ Դեռ սկզբում՝ սաղմոսի մասին խոսելիս, նկատեցինք, որ դրանց երկխոսային բնույթը պատմիչի համար նախընտրելի է դարձնում այս ժանրը։ Ավելիմ պատմիչն իր երկխոսությունն է ծավալում Սուրբ Գրքի հետ, ընդ որում՝ այդ ամում է ոչ միայն սաղմոսների, այլ նաեւ մյուս վկայակոչումների միջոցով։ Պարզ է, որ այս դեպքում մեջբերումներն ապահովում են *երկխոսության գործառույթը*։

Այդ երկխոսության հակումը պատմիչին մղում է այնպիսի տողեր ընտրելու, որոնք ընթերցողի համար եւս կապահովեն Աստծու հետ երկխոսելու հնարավորությունը։ Այն տպավորությունն է, որ Արիստակես Լաստիվերցին իր վկայակոչումներով մարդկանց՝ տվյալ դեպքում իր ազգակիցների հետ, փորձում է վերաբարձել այն երկխոսությունը, որն Աստված արդեն իսկ արել է մարգարեների միջոցով։

Այդ է պատճառը, որ Եսայու մարգարեությունից ընտրված գլուխներից Արիստակես Լաստիվերցին նախընտրում է կոչի, դիմումի ձեւ ունեցողները։ Օրինակ՝ «Եւ եթէ ախորժեսցիք եւ լուիցիք ինձ՝ զբարութիւնս երկրի կերիցիք. ապա թէ ոչ կամիցիք լսել ինձ, սուր կերիցէ զձեզ. քանզի բերան Տեառն խաւսեցաւ զայս» (Ես. Ա 19–20)։

Կամ՝ «Լուարուք ինձ՝ եւ կերիցիք զբարութիւնս, եւ վալեւեցեն ի բարութեան անձինք ձեր. ունկնդիր լերուք լսելաբ ձերովք, զիեւ եկայք ճանապարհաց իմոց։ Լուարուք ինձ, եւ կեցցեն ի բարութեան անձինք ձեր. եւ եդից ընդ ձեզ ուխտ յաւիտեանական զարթութիւնս Դաւթի զհաւատարիմս» (Ես. Ծե 2–3)։

Արդեն ասել ենք, որ Արիստակես Լաստիվերցին հիմնականում անփոփոխ է թողնում մեջբերված տողերը. մասնակի փոփոխությունները որակ չեն կազմում։ Սակայն երկխոսությունների համդեպ ունեցած նախասիրությունը նրան մղում է երբեմն անուղղակի խոսքով պատմածը վերածելու ուղղակիի։ Այդպես է վարվել, օրինակ, Եսայու մարգարեության Ը եւ Կե գլուխների դեպքում։

Արիստակես Լաստիվերցի

Մինչէւ իցէ քո կարդացեալ եւ լուայց քեզ. եւ մինչդեռ խաւսեցիս, ասացիք եթէ զմէջ խնդես (594)։

Եսայի մարգարե

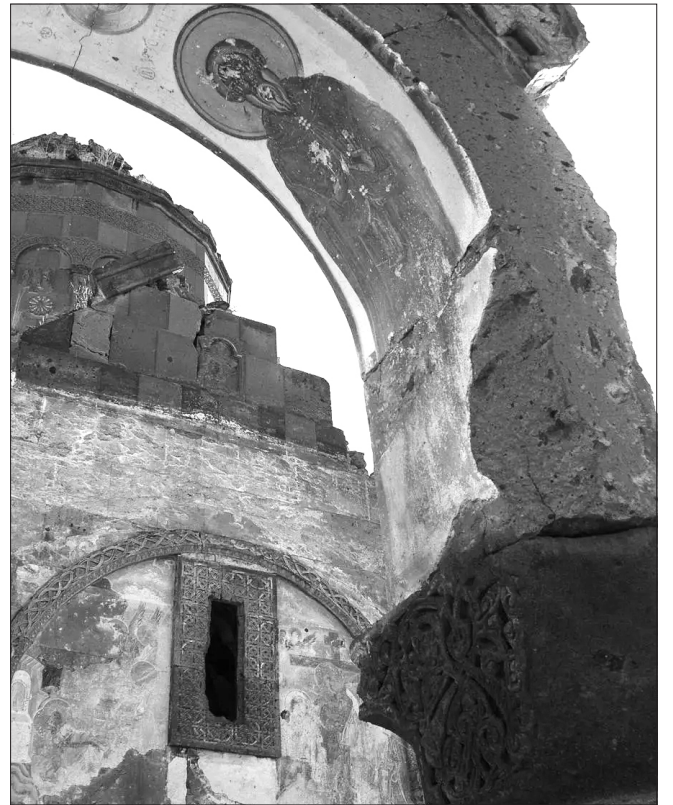
Եւ եդիցի՝ մինչէւ կարդացեալ իցէ նոցա՝ եւ լուայց նոցա. եւ մինչդեռ խաւսիցին, ասացիք՝ թէ զինչ խնդեք։

Այնքան մեծ է նախասիրությունը երկխոսության համդեպ, որ երբեմն Ատվածաշնչի երկու տարբեր հատվածներ «գրուցում են» միմյանց հետ Արիստակես Լաստիվերցու բնագրի միջոցով։ Այսպես՝ պատմիչը Բ Օրենքի ԼԲ գլխից 3 վկայակոչում ունի, որոնք գաղափարական առնչություններ ունեն սաղմոսների հետ (տես Սաղմ. Ժե)։ Եթե Բ Օրենքում Աստված հանդիմանում եւ ասում է. «Թողեր զԱստուած որ ծնաւ զքեզ, մոռացար զԱստուած զկերակրիչն քո» (Բ Օրենք 18), ապա ժե սաղմոսում կարծես դրա հակադարձումը տեսնենք՝ Դավթի՝ Աստծուն ապավինելը՝ դրական օրինակը. «Սիրեցից զքեզ, Տէր, զօրութիւն իմ, Տէր, հաստատիչ իմ, ապաւէն իմ եւ փրկիչ իմ» (Սաղմ. Ժե 2)։ Բ Օրենքի ԼԲ գլխում ներկայացվում է վիճակն այն մարդկանց կամ ազգերի, որոնք կհեռանան Աստծուց եւ կդավաճանեն Նրան, իսկ թէ սաղմոսում դրա հակառակն է. նա, ով կհուսա Աստծուն, կփրկվի ամեն որոգայթից։

Բ Օրենքի ԼԲ գլուխը ներկայացնում է այն, ինչ կլինի Աստծու բարկության դեպքում, ինչը եւ Արիստակես Լաստիվերցին տեսնում էր Հայոց աշխարհին վրա հասած (կամ Հայոց աշխարհին վրա հասածը պատկերում այդպես)։ Կուռքեր պաշտելու, Իրենից հեռանալու համար Աստված Իր ժողովրդին սպառնում է պատժել մի չար ազգով (Բ Օրենք ԼԲ 21) եւ բազում այլ պատուհասներով։ Այդ դեպքում ժե սաղմոսն արդեն ներկայացնում է իր թշնամիներից փրկված Դավթին, որի համար անհնարին բան չկա, որով հետեւ նա Աստծուն է ապավինել։

Այս սաղմոսի բառապաշարն ու բովանդակությունը շատ առնչություններ ունեն Բ Օրենքի ԼԲ գլխի բառապաշարի եւ բովանդակության հետ։ Բովանդակության առումով կարելի է ասել, որ սաղմոսը կարծես ԼԲ գլխից դասեր քաղածի պատասխանը լինի, այն պատասխանը, որ ակնկալում է Աստված։ Արիստակես Լաստիվերցին համադրել է այս երկու հատվածները, որպեսզի ցույց տար, թե ինչ է լինում Աստծուց հեռանալու դեպքում, եւ ինչ կարող է լինել, երբ մարդը, իսկ տվյալ դեպքում նաեւ ողջ ազգը, վերագտնի Տիրոջն ու հավատարիմ մնա նրա պատգամներին (տես Սաղմ. Ժե 17–22, 30)։

Ուշագրավ է, որ այդ նույն՝ Բ Օրենքի ԼԲ գլխի ամենասարսափելի բնութագրերը հետագա շարադրանքի ընթացքում մեկ անգամ էլ է գործածել Արիստակես Լաստիվերցին, սակայն արդեն թոմարակյան աղանդին հարողների մասին խոսելիս։ Ինչպես Սուրբ Գրքում է Աստծուց հեռացած, չարագործ դարձած ազգը համեմատվում Սողոմոնի որթատունկի եւ Գոմորի արտի հետ, այնպես էլ Ալմնի եւ Կամարա բույրերի գործունեությունն է Արիստակես Լաստիվերցին համեմատում այդ տողի շարունակության հետ ու գործածում նույն փոխաբերությունը. «Սրտմտութիւն վիշապաց է զինի նոցա, սրտմտութիւն իժից՝ անհնարին առ ի բժշկութիւն» (Բ Օրենք ԼԲ 33)։ Այս դեպքում աստվածաշնչյան բնագրի միջոցով իրականացվում է *լուծական գործառույթը*։

Դանիելի մարգարեությունից պատմիչն ընտրել է Աստծու իրաշագործելու եւ Իրեն հավատացողներին պաշտպան կանգնելու հատվածը։ Երեք պատանհների՝ Նաբուգոդոնոսորի կողմից հնոցի մեջ նետվելու տեսարանը մի պատմություն է, որով լավագույնս ապացուցվում է Աստծու գորությունը։ Գործելով Նրա անունից՝ մարդը կարող է անվնաս դուրս գալ անգամ կրակի հնոցից։ Այս մեջբերման *գործառույթը հավատի ջատագովությունն է*։

Արիստակես Լաստիվերցին երբեմն խրատում է հենց աստվածաշնչյան վկայակոչումներով (*խրատի գործառույթ*)։ Այսպես՝ Ռոմանոսի ամբարտավան վարքով մեկնաբանելով նրա կրած պարտությունը՝ պատմիչը սաղմոսից կատարում է հետեւյալ խրատական վկայակոչումը. «Բարի է յուսալ ի տեր եւ յաղթս սրբոյ, քան յուսալ յիշխանս եւ ի զանձուց առատութիւնս...»։ Հատկանշական է, որ այս սաղմոսը (ՃԺԷ) ինքն է հուշում իր այդ բնույթը. «Խրատելով խրատեց ինձ Տէրը, բայց մահին չմատնեց ինձ...»։

«Բարի է յուսալ ի Տէր՝ քան յուսալ ի մարդիկ. բարի է յուսալ ի Տէր՝ քան յուսալ յիշխանս» (Սաղմ. ԺԺԷ 9–10) նախադասություններում Արիստակես Լաստիվերցին ավելացրել է «յաղթս սրբոյ» եւ «ի զանձուց առատութիւնս» եւ ավարտել բացատրող նախադասությամբ՝ դրանով առավելապես խրատի տեսք տալով իր մեջբերմանը. «Բարի է յուսալ ի Տէր եւ յաղթս սրբոյ, քան յուսալ յիշխանս եւ ի զանձուց առատութիւնս. քանզի ոչինչ աւգնեն ինչք յաւուր բարկութեան» (613, ընդգծումը՝ Լ. Վ.-ի)։

Այսպիսով՝ Արիստակես Լաստիվերցին իր միտքը կառուցում է աստվածաշնչյան իմաստությամբ, եւ վկայակոչումներն այդ մտավոր կառույցի ատաղձն են դառնում։ Դրանք հատուկ արժեք են ձեռք բերում, որովհետեւ փյուզվող եւ կործանվող աշխարհում կայունության միակ գրավականն ու երաշխավորն են։ Ու թեպետ վկայակոչումներն անելու չափից մեծ ձգտումը երբեմն հանգեցնում է դրանց անհրկի եւ ոչ այնքան նշանակալից կիրառությանը, սակայն նրա բնագիրն առանց այդ վկայակոչումների կորցնում է իր նպատակադրության ուժն ու հեմարանը։ Դրանք կարելու են նախեստառաջ իր՝ պատմիչի համար։ Նա այդ ամում է ոչ միայն իր ընթերցողին ուսուցանելու նպատակով, այլ նաեւ ինքն իր մտքում քառսից պաշտպանվելու, նախկին կարգուկանոնը վերականգնելու եւ հույսը պահպանելու համար։

Լուսինե ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. թեկնածու, ԳԱԱ ԳԻ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ «Քրիստոնյա Հայաստան» թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝ Արփինե Չանթիկյան
Գրանցման վկայական՝ 624

Խմբագրության հասցեն՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հեռախոս՝ (010) 517 280

Էլ. փոստ՝ qristonyahayastan1@gmail.com
qristhay@etchmiadzin.am

web կայք՝ krishayas.wordpress.com
etchmiadzinlibrary.am/en/kristonya-hayastan

Ստոր. տպագր. 17.10.2022 թ.

Տպաքանակը՝ 1225